

รายงานผลการวิจัย
มูลนิธิโครงการหลวง

เรื่อง

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนชุมชน และการบริหารจัดการกองทุน
การเงินชุมชนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่โครงการหลวง
**Participation of People in Establishing Community Plans and Rural Financial
Organization for Economics and Social Development
in The Royal Project Region.**

คณะผู้วิจัย

เรียงชัย ต้นสุชาติ ,มนตรี สิงหะวาระ, อารีย์ เชื้อเมืองพาน,
สมคิด แก้วทิพย์ , ชุมพล รินคำ

ได้รับทุนอุดหนุนจากมูลนิธิโครงการหลวง

รายงานผลการวิจัย
มูลนิธิโครงการหลวง

เรื่อง

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนชุมชน และการบริหารจัดการกองทุน
การเงินชุมชนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่โครงการหลวง
**Participation of People in Establishing Community Plans and Rural Financial
Organization for Economics and Social Development
in The Royal Project Region.**

คณะผู้วิจัย

เรียงชัย ต้นสุชาติ ,มนตรี สิงหะวาระ, อารีย์ เชื้อเมืองพาน,
สมคิด แก้วทิพย์ , ชุมพล รินคำ

ได้รับทุนอุดหนุนจากมูลนิธิโครงการหลวง

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนชุมชนและการบริหารจัดการ
กองทุนการเงินชุมชนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่โครงการหลวง

คณะผู้วิจัย	นายเรียงชัย ต้นสุชาติ	หัวหน้าโครงการ
	รศ.อารีย์ เชื้อเมืองพาน	ผู้ร่วมวิจัย
	ดร.สมคิด แก้วทิพย์	ผู้ร่วมวิจัย
	นายมนตรี สิงหะวาระ	ผู้ร่วมวิจัย
	นายชุมพล รินคำ	ผู้ร่วมวิจัย

บทคัดย่อ

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนชุมชนและการบริหารจัดการกองทุนการเงินชุมชนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่โครงการหลวงมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาถึงกระบวนการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ การมีส่วนร่วม ปัญหาและอุปสรรค และการพัฒนาขีดความสามารถของชุมชนในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาของชุมชนในรูปแบบของ “แผนชุมชน” และ “องค์กรการเงินชุมชน” 2) เพื่อศึกษาถึงรูปแบบการประสาน การเชื่อมโยงระหว่างความต้องการของชุมชนภายใต้แผนชุมชนและองค์กรการเงินชุมชนกับแผนพัฒนาท้องถิ่น 3) เพื่อจัดทำแผนการปฏิบัติงานและกระบวนการบูรณาการชุมชน เพื่อสร้างแผนชุมชน และองค์กรการเงินชุมชน โดยมีชุมชนเป็นศูนย์กลางและสมาชิกในชุมชนเป็นผู้รับผิดชอบ 4) เพื่อนำแผนชุมชนและแผนการองค์กรการเงินชุมชนไปสู่การปฏิบัติจริง และประเมินผลจากการดำเนินงานแผนการดังกล่าว โดยการวิจัยครั้งนี้เน้นการวิจัยที่คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการวิจัย ดังนั้นการวิจัยในครั้งนี้จะเลือกชุมชนในเขตพื้นที่โครงการหลวงที่มีความพร้อมในการเข้าร่วมโครงการนี้ซึ่งมีอยู่จำนวน 2 ชุมชน คือ บ้านห้วยตอง ต.แม่วิน อ.แม่วาง จ.เชียงใหม่ สังกัดศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทุ่งหลวง และ ป่าเกี๊ยะน้อย ต.แม่่นาจร อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่ สังกัดศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่แฮ

ผลการศึกษาพบว่าทั้งสองหมู่บ้านนั้นมีการจัดทำแผนชุมชนอยู่แล้วทุกปี โดยมีองค์กรบริหารส่วนตำบลที่หมู่บ้านตั้งอยู่ในพื้นที่นั้นเป็นผู้ดำเนินการและเป็นศูนย์กลางในคิดปัญหา แนวทางการแก้ไขปัญหาตลอดจนการจัดทำแผนชุมชน โดยในแผนดังกล่าวนั้นจะประกอบด้วยโครงการเกี่ยวกับสาธารณูปโภคเกือบทั้งสิ้น ซึ่งไม่ตรงกับความต้องการของคนในชุมชน และไม่สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนได้อย่างแท้จริง และยังทำให้ชุมชนเคยชินกับการไม่ต้องคิดหรือ

เรียนรู้ที่จะแก้ไขปัญหาเอง แม้ทางชุมชนจะทราบถึงปัญหาที่เกิดขึ้นภายในชุมชนแต่ชุมชนก็ไม่
แก้ไขเองกลับรอความช่วยเหลือจากหน่วยงานภายนอกแต่อย่างเดียว จากการประชุมเชิงปฏิบัติการ
ร่วมกันระหว่างทีมวิจัยและชุมชน โดยปัญหาที่ทั้งสองชุมชนมีความเห็นว่าเป็นปัญหาสำคัญของ
ชุมชนและต้องมีการแก้ไขเป็นอันดับแรก คือ ปัญหาด้านเศรษฐกิจ และต้องการอาชีพเสริมที่
สามารถสร้างรายได้ให้กับครัวเรือน จึงได้เกิดโครงการการเลี้ยงสุกรขึ้นในสองหมู่บ้าน โดยได้มี
การศึกษาดูงานการเลี้ยงสุกร ณ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ และมีการจัดตั้งกลุ่มผู้เลี้ยงสุกรในทั้งสอง
หมู่บ้าน แต่ในการดำเนินกิจกรรมนั้นชุมชนจะมีนิสัยชอบการรับความช่วยเหลือแบบให้เปล่าหาก
ต้องลงทุนเองจะไม่ค่อยให้ความสนใจและไม่เข้าร่วมกิจกรรม มีวัฒนธรรมที่ต่างคนต่างอยู่ไม่มีการ
แก้ไขปัญหาของชุมชนร่วมกัน กลุ่มที่มีแนวคิดก้าวหน้ายังมีน้อยและไม่มีการมีส่วนร่วมของ
เยาวชนในชุมชนเลย นอกจากนี้ทางชุมชนยังไม่มีประสบการณ์ในการดำเนินกิจกรรมในรูปแบบ
กลุ่มทำให้การดำเนินกิจกรรมกลุ่มไม่ประสบความสำเร็จ ดังนั้นควรมีการกระตุ้นให้ในชุมชนมีการ
รวมกลุ่มเพื่อแสดงความคิดเห็นหรือทำกิจกรรมร่วมกัน มีการศึกษาดูงานจากหน่วยงานหรือกลุ่มที่
ประสบความสำเร็จมาก่อนแล้วเพื่อเป็นตัวอย่างในการดำเนินการ วิธีการดังกล่าวจะเป็นส่วนช่วยให้
ชุมชนเกิดการฝึกฝนที่จะคิดแก้ปัญหาด้วยตนเอง สามารถพึ่งพาตนเองได้และเป็นการพัฒนาชุมชน
ให้เกิดความเข้มแข็งได้ในที่สุด

โครงการทดลอง

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	
สารบัญภาพ	
สารบัญตาราง	
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ที่มาและความสำคัญ	1
1.2 วัตถุประสงค์	2
1.3 ขอบเขตการศึกษา	3
1.4 ผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	3
บทที่ 2 ปฏิสัมพันธ์ผลการศึกษาที่เกี่ยวข้อง	4
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย	9
3.1 แนวคิดชุมชนเข้มแข็ง	9
3.2 แนวคิดการพึ่งพาตนเอง	11
3.3 แนวคิดแผนชุมชน	12
3.4 การวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม	15
3.5 ขั้นตอนในการทำวิจัย	16
บทที่ 4 ผลการศึกษา	18
4.1 กรณีศึกษาบ้านห้วยตอง ตำบลแม่วาง อำเภอแม่วิน จังหวัดเชียงใหม่	18
4.1.1 การประชุมกลุ่มชาวบ้านเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์โครงการ	21
4.1.2 การวิเคราะห์ปัญหาภายในชุมชน และแสวงหาแนวทางแก้ไขโดยชุมชน	25
4.1.3 การสัมมนาโครงการดูงานและรับฟังการบรรยายเกี่ยวกับการปลูกผักสวนครัว และการเลี้ยงสุกร	34
4.1.4 การดำเนินการหลังการดูงานและสัมมนา	40
4.1.5 การจัดตั้งกลุ่มและการประเมินผลการดำเนินงาน	40
4.2 กรณีศึกษาบ้านป่าเกี๊ยะน้อย ตำบลแม่่นาจร จังหวัดเชียงใหม่	42
4.2.1 การวิเคราะห์ปัญหาภายในชุมชน และแสวงหาแนวทางแก้ไขโดยชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะน้อย	44

สารบัญ(ต่อ)

	หน้า
4.2.2 การเข้าร่วมอบรมสัมมนาโครงการการเลี้ยงสุกร	49
4.2.3 การจัดตั้งกลุ่มและการประเมินผลการดำเนินงาน	53
บทที่ 5 สรุปและข้อเสนอแนะ	59
5.1 สรุป	59
5.1.1 สรุปผลกรณีบ้านห้วยตอง	59
5.1.2 สรุปผลกรณีบ้านป่าเกี๊ยะน้อย	59
5.2 ข้อเสนอแนะ	60
บรรณานุกรม	61

โครงการหลวง

สารบัญภาพ

ภาพ	หน้า	
3.1	กรอบการวิจัย	17
4.1	การเข้าร่วมการประชุมครั้งที่ 1 ของชุมชน	23
4.2	การชี้แจงความเป็นมาของโครงการการวิจัยและสัดส่วนการมีส่วนร่วมในกิจกรรม	23
4.3	การชี้แจงความเป็นมาของโครงการการวิจัยและสัดส่วนการมีส่วนร่วมในกิจกรรม	23
4.4	การเข้าร่วมการประชุมครั้งที่ 2	24
4.5	การเข้าร่วมประชุมครั้งที่ 3 เพื่อแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาที่มีในชุมชนและแนวทางแก้ไข	27
4.6	การเข้าร่วมประชุมครั้งที่ 3 เพื่อแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาที่มีในชุมชนและแนวทางแก้ไข	27
4.7	การเลี้ยงหมูตามแบบเดิมของชาวบ้าน ซึ่งนิยมมัดและเลี้ยงไว้ในคอก และมีส่วนน้อยที่มีการทำคอกไว้เพื่อเลี้ยงหมูไว้ในบ้าน	34
4.8	การเลี้ยงหมูตามแบบเดิมของชาวบ้าน ซึ่งนิยมมัดและเลี้ยงไว้ในคอก และมีส่วนน้อยที่มีการทำคอกไว้เพื่อเลี้ยงหมูไว้ในบ้าน	34
4.9	เยี่ยมชมแปลงสาธิต สาขาพืชผัก มหาวิทยาลัยแม่โจ้	35
4.10	เยี่ยมชมแปลงสาธิต สาขาพืชผัก มหาวิทยาลัยแม่โจ้	35
4.11	ชมแปลงผักสวนครัวสาธิต	36
4.12	ชมแปลงผักสวนครัวสาธิต	36
4.13	การปลูกพืชแบบไร้ดิน	36
4.14	การปลูกพืชแบบไร้ดิน	36
4.15	ชมโรงเพาะเห็ด การทำก้อนเชื้อเห็ด	37
4.16	ชมโรงเพาะเห็ด การทำก้อนเชื้อเห็ด	37
4.17	รับฟังการบรรยายเรื่องผักสวนครัว โดย อาจารย์ปรีชา รัตนัง	37
4.18	รับฟังการบรรยายเรื่องผักสวนครัว โดย อาจารย์ปรีชา รัตนัง	37
4.19	รับฟังการบรรยายการเลี้ยงสุกร โดย ผศ. ดร. อภิชัย เมฆบังวัน	38
4.20	รับฟังการบรรยายการเลี้ยงสุกร โดย ผศ. ดร. อภิชัย เมฆบังวัน	38

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพ	หน้า
4.21 เข้าชมฟาร์มสุกร คณะสัตวศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้และรับฟังการบรรยายจาก คุณกิตติพงษ์ ทิพยะ	39
4.22 เข้าชมฟาร์มสุกร คณะสัตวศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้และรับฟังการบรรยายจาก คุณกิตติพงษ์ ทิพยะ	39
4.23 หมูป่า	39
4.24 แม่พันธุ์	39
4.25 ชมเครื่องผสมอาหาร	40
4.26 คณะผู้เข้าร่วมการสัมมนา	40
4.27 การสัมมนาการเลี้ยงสุกร โดย ผศ.ดร. อภิชัย เมฆบังวัน	50
4.28 การสัมมนาการเลี้ยงสุกร โดย ผศ.ดร. อภิชัย เมฆบังวัน	50
4.29 เข้าเยี่ยมชมฟาร์มสุกร คณะสัตวศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้และรับฟังการบรรยาย โดย คุณกิตติพงษ์ ทิพยะ	50
4.30 เข้าเยี่ยมชมฟาร์มสุกร คณะสัตวศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้และรับฟังการบรรยาย โดย คุณกิตติพงษ์ ทิพยะ	50
4.31 วิทยากรอธิบายเรื่องการผสมเทียม	51
4.32 ตัวอย่างบ่อหมักแก๊สชีวภาพ และการต่อท่อแก๊สไปใช้ในครัวเรือน	51
4.33 ตัวอย่างบ่อหมักแก๊สชีวภาพ และการต่อท่อแก๊สไปใช้ในครัวเรือน	51
4.34 มูลสุกรที่เหลือจากการหมัก ซึ่งสามารถนำไปเป็นปุ๋ยได้	52
4.35 การต่อท่อแก๊สมาใช้ในครัวเรือน	52
4.36 เครื่องผสมอาหารสุกร	53
4.37 เครื่องผสมอาหารสุกร	53

สารบัญตาราง

ตาราง		หน้า
3.1	ความแตกต่างระหว่างแผนชุมชนกับแผนที่กลไกรัฐสั่งให้ทำ	15
4.1	โครงการภายใต้แนวทางการพัฒนา ปี 2548 หมู่ที่ 10 บ้านห้วยตอง ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่	19
4.2	แผนพัฒนาบ้านห้วยขมิ้น	42
4.3	ตารางเปรียบเทียบการจัดตั้งกลุ่มผู้เลี้ยงสุกร	57

สำนักงานการทอวาง

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญ

ในอดีตที่ผ่านมาการพัฒนาประเทศมีอัตราการเจริญเติบโตสูงเป็นที่น่าพอใจ โดยเฉพาะในเขตกรุงเทพมหานครและเขตปริมณฑล แม้ว่าการพัฒนาดังกล่าวจะส่งผลให้เศรษฐกิจของประเทศโดยรวมมีความเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว แต่ก็ได้สร้างปัญหาไว้มากมายเช่น ความเหลื่อมล้ำของรายได้ระหว่างเมืองกับชนบท สังคมขาดระเบียบวินัย ประชาชนนิยมวัตถุมากขึ้น สถาบันครอบครัวและชุมชนหลายแห่งล่มสลาย ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม ซึ่งได้มีการสรุปในการพัฒนาในอดีตไว้ว่า “เศรษฐกิจดี สังคมมีปัญหา การพัฒนาไม่ยั่งยืน”

จากปัญหาดังกล่าวรัฐบาลจึงได้กำหนดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 ซึ่งได้กำหนดกลยุทธ์ที่สำคัญก็คือ “การพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งสามารถจะปรับตัวเองได้ภายในกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก นอกจากนี้คนในชุมชนจะต้องมีคุณภาพชีวิตและมีความสงบสุขอย่างยั่งยืน” และการที่จะให้แผนงานบรรลุเป้าหมายนั้นรัฐจะต้องเข้าไปส่งเสริมให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาดังกล่าวและให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาเพราะคนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนและเป็นผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียจากการพัฒนาดังกล่าว ซึ่งการเข้าไปดำเนินงานดังกล่าวมีหลายแนวทางแต่แนวทางหนึ่งซึ่งเป็นที่กล่าวถึงกันมากที่สุดคือ “การสนับสนุนให้ชุมชนจัดทำแผนชุมชนอย่างมีส่วนร่วม” (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ,2545)

“แผนชุมชน” หมายถึง กิจกรรมการพัฒนาที่เกิดขึ้นจากคนในชุมชนที่มีการรวมตัวกันเพื่อจัดทำแผนขึ้นมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนหรือท้องถิ่นของตนเอง ทั้งนี้เป้าหมายหลักของการจัดทำแผนก็คือ การที่คนในชุมชนได้มีโอกาสร่วมกันคิด ร่วมกันกำหนดแนวทางและกิจกรรมให้เป็นที่ไปตามความต้องการและสามารถแก้ไขปัญหาที่ชุมชนเผชิญอยู่ โดยยึดหลักการพึ่งพาตนเอง ลดการพึ่งพิงภายนอก ด้วยการนำศักยภาพ ทรัพยากร ภูมิปัญญา วิถีชีวิต วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมในชุมชนเป็นหลัก ดังนั้นหากได้มีการสนับสนุนส่งเสริมให้ชุมชนได้มีการเรียนรู้กระบวนการจัดทำแผนชุมชนแล้ว ชุมชนจะสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการวางแผนพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็ง และหากชุมชนมีความเข้มแข็งจะส่งผลทำให้การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศมีความเจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืน(สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา,2547)

อย่างไรก็ตามในการพัฒนาชุมชนดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยเงินทุนในการพัฒนา ดังนั้น แหล่งเงินทุนที่ดีที่สุดจึงควรเป็นเงินทุนที่เกิดจากชุมชนร่วมกันสร้าง ดังนั้นการส่งเสริมให้มีการ ระดมทุนและจัดการองค์การการเงินชุมชนจึงควรเป็นสิ่งที่ดำเนินควบคู่กันไป

ชุมชนในเขตพื้นที่โครงการหลวงก็เป็นอีกพื้นที่หนึ่งซึ่งได้รับการสนับสนุนจากมูลนิธิ โครงการหลวงในการดำเนินงานเพื่อพัฒนาเกษตรในเขตพื้นที่สูงจำนวน 36 แห่ง มีชุมชนรวม 279 หมู่บ้าน วัตถุประสงค์หลักก็คือ “เพื่อให้ประชาชนในเขตพื้นที่ที่มีชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น” ซึ่งการ ดำเนินงานส่วนใหญ่จะเน้นดำเนินการด้านการผลิตภาคการเกษตรเป็นสำคัญ ประชาชนในเขตพื้นที่ มีการเพาะปลูกพืชผักต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก ส่งผลทำให้มีการแข่งขันกันอย่างรุนแรงทั้งด้านการ ผลิตและการตลาด (พรทิพย์ ผลเพิ่ม และธเนศ ศรีวิชัยลำพันธ์, 2539) นอกจากนี้ชุมชนในเขตพื้นที่ โครงการหลวงยังมีปัญหาต่างๆ มากมาย เช่น การขาดแคลนแหล่งเงินทุน ปัญหาหนี้สิน ปัญหาการ เลื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ เป็นต้น (มูลนิธิโครงการหลวง, 2547) อย่างไรก็ตามปัญหา ดังกล่าวก็ได้มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าไปดำเนินการช่วยเหลืออยู่ตลอดเวลา แต่ปัญหาดังกล่าวก็ ยังคงมีอยู่ ซึ่งสาเหตุหลักน่าจะมาจากการที่คนในชุมชนไม่ได้มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนในการ พัฒนาชุมชนและแผนการเงินชุมชนที่ดี ดังนั้นจึงเป็นประเด็นปัญหาว่า หากมีการสนับสนุน ส่งเสริมให้คนในชุมชนรู้จักร่วมกันจัดทำแผนชุมชนหรือยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนของตนเอง รวมถึงการจัดการองค์การการเงินชุมชนและให้ประชาชนได้มีส่วนร่วม น่าจะทำให้ปัญหาดังกล่าว บรรเทาหรือหมดไปจากชุมชนหรือไม่อย่างไร และกระบวนการจัดทำแผนชุมชนและการจัดการ องค์การการเงินชุมชนและการมีส่วนร่วมดังกล่าวควรมีรูปแบบที่เหมาะสมและสอดคล้องกับ แผนงานของหน่วยงานภาครัฐเช่น องค์การบริหารส่วนตำบล มากน้อยเพียงใด และจะสามารถ พัฒนาชุมชนให้เป็นไปตามแผนได้มากน้อยเพียงใด ทั้งนี้หากสามารถกำหนดรูปแบบแผนชุมชน และองค์การการเงินชุมชนรวมถึงวิธีปฏิบัติได้จะสามารถใช้เป็นต้นแบบเพื่อนำไปใช้ส่งเสริมให้มี การจัดทำแผนชุมชนอื่นได้

1.2 วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาถึงกระบวนการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ การมีส่วนร่วม ปัญหาและ อุปสรรค และการพัฒนาขีดความสามารถของชุมชนในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาของชุมชนใน รูปแบบของ “แผนชุมชน” และ “องค์การการเงินชุมชน”
2. เพื่อศึกษาถึงรูปแบบการประสาน การเชื่อมโยงระหว่างความต้องการของชุมชนภายใต้ แผนชุมชนและองค์การการเงินชุมชนกับแผนพัฒนาท้องถิ่น

3. เพื่อจัดทำแผนการปฏิบัติงานและกระบวนการบูรณาการชุมชน เพื่อสร้างแผนชุมชน และองค์การการเงินชุมชน โดยมีชุมชนเป็นศูนย์กลางและสมาชิกในชุมชนเป็นผู้รับผิดชอบ

4. เพื่อนำแผนชุมชนและแผนการองค์การการเงินชุมชนไปสู่การปฏิบัติจริง และประเมินผลจากการดำเนินงานแผนการดังกล่าว

1.3 ขอบเขตการศึกษา

เพื่อให้เกิดผลในเชิงปฏิบัติ การวิจัยครั้งนี้เน้นการวิจัยที่คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการวิจัย ดังนั้นการวิจัยในครั้งนี้จะเลือกชุมชนในเขตพื้นที่โครงการหลวงที่มีความพร้อมในการเข้าร่วมโครงการนี้ซึ่งมีอยู่จำนวน 2 ชุมชน คือ

1. บ้านห้วยตอง ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่
2. บ้านห้วยขมิ้น (บ้านป่าเกี๊ยะน้อย) ตำบลแม่่นาจร อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่

1.4 ผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. คนในชุมชนได้พัฒนากระบวนการเรียนรู้ จากประสบการณ์และสามารถพัฒนาขีดความสามารถในการจัดการพัฒนาและแก้ไขปัญหาของชุมชนผ่านกระบวนการจัดทำแผนชุมชน และองค์การการเงินชุมชน

2. ทำให้ทราบถึงปัจจัยที่มีผลต่อการสร้าง และความสำเร็จของแผนชุมชนและองค์การการเงินชุมชน เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนและการกำหนดนโยบายแผนชุมชนและแผนองค์การการเงินชุมชนต่อไป

3. เกิดกระบวนการบูรณาการแผนชุมชนและองค์การการเงินชุมชนเพื่อสร้างความเข้มแข็งในกับชุมชน

4. เกิดเวทีชุมชนเพื่อร่วมกันพัฒนาและแก้ไขปัญหาในชุมชนของตนเอง

บทที่ 2

ปริทัศน์ผลการศึกษาที่เกี่ยวข้อง

2.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นพพร นิลณรงค์ (2535)

ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน กรณีหมู่บ้านตะเคียน ตำบลตะเคียนปม กิ่งอำเภอทุ่งหว้า จังหวัดลำพูน ผลการศึกษาพบว่า ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถแบ่งได้ 3 ลักษณะได้แก่ การมีส่วนร่วมโดยตรง การมีส่วนร่วมโดยอ้อม และการร่วมของชาวบ้านโดยทั่วไป ส่วนระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนนั้น แบ่งออกเป็น 4 ระดับคือ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและกระบวนการคิด 2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ 3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์และการลงทุน 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลและตรวจสอบ โดยประชาชนจะมีระดับการเข้าร่วมในการตัดสินใจและการเข้าร่วมปฏิบัติการมากเมื่อประชาชนมีความรู้เกี่ยวกับกิจกรรม หรือ โครงการดังกล่าวตนสามารถเข้าไปมีอำนาจควบคุมและตัดสินใจได้ และจะมีระดับการเข้าร่วมน้อยเมื่อ โครงการหรือกิจกรรมนั้นประชาชนมีความเห็นว่าเป็นไปไม่ได้และควบคุมตัดสินใจไม่ได้ ในส่วนของการรับผลประโยชน์และลงทุนนั้นพบว่าชาวบ้านจะมีเข้าร่วมลงทุนมากในกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในชุมชน กิจกรรมที่เกี่ยวกับสถาบันทางศาสนา หรือการซื้อสมบัติไว้เป็นส่วนกลางซึ่งชาวบ้านจะได้รับผลประโยชน์อย่างทั่วถึง แต่ถ้าหากเป็นกิจกรรมที่เป็นของเฉพาะกลุ่ม ซึ่งชาวบ้านจะได้รับผลประโยชน์โดยอ้อมนั้นจะมีผู้ร่วมลงทุนน้อย ในส่วนการติดตามประเมินผลนั้นชาวบ้านจะมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและประเมินอย่างเป็นปกติวิสัย แม้ไม่ได้เข้าร่วมโครงการหรือกิจกรรม ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ได้แก่ ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ปัจจัยทางการเมือง ปัจจัยทางสังคม และปัจจัยทางวัฒนธรรม

ประมาณ ตันทิกุล (2538)

ศึกษาเรื่องกระบวนการมีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านการศึกษาและการพัฒนาของชุมชนชนบท กรณีศึกษาบ้านผาบอกเงิน ตำบลนครเจดีย์ อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน ผลการศึกษาพบว่า ในการประชุมกลุ่มย่อยเพื่อศึกษาสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ปัญหาในกลุ่มย่อยบางกลุ่มจะเหมือนหรือใกล้เคียงกัน และมีบางปัญหาที่มีความแตกต่างกัน ซึ่งกลุ่มย่อยทั้ง 3 กลุ่มได้มีการส่งตัวแทนกลุ่มๆละ 3 คน เพื่อเป็นแกนกลางในการหลอมรวมปัญหาที่มีในชุมชน จัดลำดับ

ความสำคัญของปัญหา แล้วจึงขยายแนวการแก้ไขปัญหามาไปยังชาวบ้านในชุมชน ในการดำเนินกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหากลุ่มที่ดำเนินกิจกรรมจะประกอบด้วยชาวบ้านที่สนใจและมั่นใจในวิธีการแก้ไขปัญหา ซึ่งกลุ่มชาวบ้านดังกล่าวจะร่วมกันวางแผนดำเนินกิจกรรม ส่วนชาวบ้านที่ไม่มั่นใจในวิธีการแก้ไขปัญหาก็จะไม่เข้าร่วมกิจกรรม โดยสมาชิกที่จะเข้าร่วมโครงการนั้นจะเพิ่มขึ้นหรือลดลงขึ้นอยู่กับความประสบความสำเร็จของโครงการภายหลังจากมีการประเมินผลการดำเนินงาน ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการศึกษาและการพัฒนาของชุมชนได้แก่ 1) ปัจจัยสภาพแวดล้อม 2) ความสัมพันธ์ภายในชุมชน 3) ปัจจัยหลักค้ำดันด้านบุคคล 4) โครงสร้างของกลุ่ม 5) ความถี่และระยะเวลาที่มีความสัมพันธ์ของกลุ่ม

ถวิล กัลยาณพิเศษ (2538)

ได้วิเคราะห์ศักยภาพการพึ่งตนเองในชุมชนชนบท โดยทำการศึกษาในชุมชนพัฒนาตัวอย่างประจำปี 2536 ในจังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพในการพึ่งพาตนเอง กระบวนการส่งเสริม ปัจจัยเงื่อนไขที่มีผลต่อกระบวนการส่งเสริมการพึ่งพาตนเองของชุมชน ผลการศึกษาพบว่า ศักยภาพของชุมชนเกิดขึ้นจากปัจเจกชนแล้วรวมกันเป็นศักยภาพของชุมชน โดยเฉพาะผู้นำชุมชน วิธีการที่ทำให้ชุมชนมีศักยภาพในการพึ่งพาตนเองสูง คือ ชุมชนให้ความสำคัญต่อการรวมกลุ่ม โดยอาศัยพื้นฐานด้านอาชีพเป็นหลักในการรวบรวม ในส่วนของกระบวนการพึ่งพาตนเองของชุมชนนั้น พบว่า 1) ชุมชนมีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ 2) ชุมชนมีการนำนโยบายการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ร่วมกับภูมิปัญญาพื้นบ้านได้อย่างสมเหตุสมผล 3) ในด้านการศึกษา ชุมชนมีความกระตือรือร้นและให้ความสนใจเรื่องการให้ศึกษาแก่เยาวชนเพิ่มมากขึ้น นอกจากความรู้ตามระบบกระทรวงศึกษาธิการ ทางชุมชนมีการให้การศึกษาด้านจริยธรรมและสังคมโดยผ่านทางครอบครัวและวัด เป็นต้น 4) มีการรวมกลุ่มเพื่อการพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจ 5) ข้อด้อยในการร่วมกลุ่มของชุมชนคือ ไม่มีการสร้างเครือข่ายกับชุมชนใกล้เคียง ซึ่งการกระทำดังกล่าวจะช่วยให้เพิ่มอำนาจการต่อรองทางสังคมเพิ่มขึ้น

สำหรับปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการพึ่งพาตนเองของชุมชนนั้น พบว่า ชุมชนมีการเปลี่ยนรูปแบบการผลิตเป็นการผลิตเพื่อการค้ามากขึ้น นอกจากนี้ชุมชนยังสามารถปฏิบัติตามนโยบายของรัฐ ซึ่งในส่วนของกรปฏิบัตินี้จะช่วยส่งเสริมการพึ่งพาตนเองของชุมชนมากขึ้น อย่างไรก็ตาม การที่ชุมชนจะสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นจะขึ้นอยู่กับผู้นำชุมชน ที่จะชักนำให้คนชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของตนเองด้วยความจิตสำนึกของตนเองไม่ใช่การบังคับ

อุดมศักดิ์ วงศ์พันธุ์ (2541)

ศึกษาเรื่องศักยภาพของชุมชนชนบทในการพึ่งพาตนเองด้านเศรษฐกิจ โดยทำการศึกษาในหมู่บ้านศรีดอนมูล ตำบลแจ้ซ้อน อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง เพื่อศึกษากลไกและเงื่อนไขในการพึ่งพาตนเองของชุมชนชนบท ตลอดจนศักยภาพในการพึ่งพาตนเองในด้านเศรษฐกิจของชุมชน ผลการศึกษาพบว่า กลไกและเงื่อนไขในการพึ่งพาตนเองของชุมชน ได้แก่ กลไกทางสังคม ระบบเครือข่ายที่สนิทชิดเชื้อและมีความสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้น ผู้นำในชุมชน กลไกทางวัฒนธรรม ซึ่งประกอบด้วย การสืบทอดประเพณี ความเชื่อและภูมิปัญญาชาวบ้าน กลไกทางการศึกษา การถ่ายทอดความรู้ผ่านสถาบันครอบครัวจากรุ่นสู่อีกรุ่น กลุ่มเพื่อนและกลุ่มอาชีพ เงื่อนไขทางด้านสังคม ระบบเครือข่าย เงื่อนไขทางวัฒนธรรม เงื่อนไขทางการศึกษา

ศักยภาพของชุมชนชนบทในการพึ่งพาตนเองด้านเศรษฐกิจ เกิดจากปัจจัยชนแล้วร่วมกัน เป็นศักยภาพของชุมชน ผู้นำ และกลุ่มผู้เกี่ยวข้อง โดยการระดมความคิดการจัดการแบบมีส่วนร่วม ในชุมชนบ้านศรีดอนเมืองมีการรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรม เช่น กลุ่มทางการเกษตรเพื่อต่อรองกับพ่อค้า มีกลุ่มทอผ้าซึ่งมีการถ่ายทอดความรู้เรื่องการทอผ้าสู่ลูกหลานในหมู่บ้าน จากการรวมกลุ่มดำเนินกิจกรรมทำให้ชาวบ้านได้มีเวทีเพื่อการพบปะแสดงความคิดเห็น เรียนรู้ที่จะทำงานร่วมกัน ชุมชนได้มีการนำความรู้สมัยใหม่มาประยุกต์ใช้กับภูมิปัญญาได้อย่างเหมาะสม ทำให้ชุมชนบ้านศรีดอนชัยมีศักยภาพในการพึ่งพาตนเองได้

นวลใจ วัฒนกุล 2545

ศึกษาเรื่องเศรษฐกิจชุมชนและชุมชนพึ่งตนเอง กรณีศึกษา โครงการเกษตรกรรมทางเลือกและอุตสาหกรรมชุมชนของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการพัฒนาแม่บ้านบ้านยางแดง ตำบลคูยาดหมี อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ผลการศึกษาพบว่าชุมชนมีการเรียนรู้อย่างบูรณาการ และมีแนวโน้มที่จะสามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืนต่อไป โดยจะเห็นได้จากการที่ชุมชนการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ ซึ่งเป็นแหล่งเงินกู้มีอัตราดอกเบี้ยต่ำ สมาชิกมีการออมและยังได้รับเงินปันผลอีกด้วย จากการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ทำให้ชาวบ้านไม่เป็นที่ไม่มีเงินออม นอกจากนี้ชุมชนยังมีการพัฒนาอาชีพด้านการตัดเย็บภายในชุมชน ซึ่งเป็นการปรับการพัฒนาอุตสาหกรรมให้เข้ากับวิถีชุมชนแทนการออกไปประกอบอาชีพนอกระบบชุมชน

ดังนั้นเศรษฐกิจชุมชนและการพึ่งพาตนเองของชุมชนบ้านยางแดงจึงเป็นระบบเศรษฐกิจที่ 3 คือระบบเศรษฐกิจแบบสมาชิกภาพ เริ่มพัฒนามาจากครัวเรือนที่มีการผลิตเพื่อให้เพียงพอต่อการบริโภคในครัวเรือน เมื่อเหลือจึงจำหน่ายหรือเก็บออมไว้ใช้ยามจำเป็น โดยการรวมกลุ่มออมทรัพย์ซึ่งออมทรัพย์เป็นตัวแทนในการทำธุรกิจชุมชน และเป็นศูนย์กลางในการรับบริการจากองค์กร

ภายนอกชุมชน เช่น การได้รับการสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินโครงการประเภทที่ 1 โครงการเสริมกระบวนการเรียนรู้ในการพัฒนาอาชีพและเศรษฐกิจชุมชนจากกองทุนเพื่อสังคม การได้รับงบประมาณสนับสนุนจากรัฐบาลให้ทำโครงการนำร่องเกษตรกรรมแบบยั่งยืน เป็นต้น

มิ่งขวัญ แสงสุวรรณ (2545)

ศึกษาถึงกระบวนการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนบ้านโป่ง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า คนในชุมชนมีความสัมพันธ์กันแบบเครือญาติ มีผู้นำที่เป็นที่น่าเชื่อถือของชุมชน และในชุมชนบ้านโป่งมีการรวมกลุ่มเพื่อดำเนินกิจกรรม เช่น กลุ่มฅาปนกิจ ชมรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กลุ่มผู้ปลูกไม้ดอก เป็นต้น ชุมชนมีการรับรู้ข่าวสารจากผู้นำชุมชนในการประชุมประจำเดือน นอกจากนี้ยังมีศูนย์กระจายข่าว หรือที่ชาวบ้านเรียกว่าเสียงตามสายเป็นอีกส่วนที่คอยกระจายข่าวสาร หากมีข่าวสารเร่งด่วนผู้ใหญ่บ้านจะมีการเชิญหัวหน้าหมวดและกรรมการหมู่บ้านเข้าร่วมประชุม จากนั้นหัวหน้าหมวดจะมีการกระจายข่าวสารสู่สมาชิกของตน ในส่วนของการทำกิจกรรมกลุ่มนั้นทำให้สมาชิกได้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน มีการทำงานเป็นเครือข่าย มีการตอบสนองปัญหา และมีการจัดการอย่างมีแบบแผน

จำเรียน ชันอ้าย (2546)

ได้ทำการประเมินโครงสร้างทักษะในการวางแผนพึ่งพาตนเองของชุมชนชาวไทยภูเขาบ้านแม่สาใหม่ตำบลโป่งแยง อำเภอแม่วัง จังหวัดเชียงใหม่ โดยกลุ่มที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบโครงการ 1 คน ทีมงานจำนวน 15 คน ผู้นำชุมชนที่เข้าร่วมโครงการ จำนวน 11 คน ชาวบ้านจำนวน 141 คน เจ้าหน้าที่ส่งเสริมจิตสำนึกในการพึ่งพาตนเองประจำศูนย์พัฒนาโครงการหลวงจำนวน 4 คน ดำเนินการประเมินโดยใช้รูปแบบซีพี (CIPP Model) การเก็บแบบสอบถามและการสัมภาษณ์

ผลการประเมินพบว่า ด้านสิ่งแวดล้อมชุมชนอยู่ในพื้นที่ส่งเสริมของศูนย์พัฒนาโครงการหลวง ซึ่งทางศูนย์มีความต้องการที่จะส่งเสริมด้านการพึ่งพาตนเองของชุมชน ในชุมชนมีผู้นำที่เป็นทางการและผู้นำที่ไม่เป็นทางการ เช่น ผู้อาวุโสประจำตระกูล ผู้นำทางความคิดความเชื่อ ซึ่งผู้นำทั้งสองนั้นต่างเป็นที่ยอมรับของชุมชน ในเรื่องของความสามัคคีนั้นทางชุมชนยังมีในระดับน้อย เมื่อพิจารณาจาก การร่วมกิจกรรมกลุ่ม หรือกิจกรรมสาธารณะของหมู่บ้าน แต่ผู้นำชุมชนส่วนใหญ่ยังขาดทักษะที่จะถ่ายทอดความคิดออกมาอย่างเป็นระบบ และเป็นแบบแผนที่ชัดเจน ด้านปัจจัยนำเข้า เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบโครงการมีความเข้าใจในโครงการอยู่ในระดับมาก ทีมงานให้ความสนใจ และต้องการเข้าร่วมโครงการ ส่วนวิทยากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ มีความเพียงพอ

และเหมาะสมในการดำเนินงาน เมื่อมีการจัดอบรมการสร้างทักษะในการวางแผนพึ่งพาตนเองแล้ว ทางชุมชนได้มีการประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในแผนพึ่งพาตนเอง เช่น การสร้างสวนสมุนไพรพื้นบ้าน การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ด้วยการทำแนวกันไฟระหว่างกลุ่มเครือข่ายสิ่งแวดล้อม และมีการจัดเวรยามเฝ้าระวังไฟป่าตลอดหน้าแล้ง ผู้นำชุมชนและทีมงานมีความสนใจในการวางแผนชุมชนสูง ส่วนผู้นำชุมชนยังมีการวางแผนชุมชนอย่างไม่เป็นระบบและไม่ต่อเนื่อง ดังนั้นจึงควรมีการส่งเสริมทักษะในการจัดทำแผนชุมชนต่อไป

สนธิ พัดเวียง (2546)

ศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคในการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนแบบพึ่งพาตนเองขององค์การบริหารส่วนตำบล เขตอำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างยังมีความรู้ในเรื่องเศรษฐกิจชุมชนแบบพึ่งพาตนเองในระดับปานกลาง ชุมชนยังขาดการพึ่งพาตนเองไม่มีการคิดแก้ไขปัญหาที่มีในชุมชนด้วยตนเอง การจัดตั้งกลุ่มเพื่อของงบประมาณสนับสนุนนั้นเป็นไปอย่างหลวมๆ ขาดความเข้มแข็ง เกิดการเอาเปรียบกันภายในกลุ่ม การสื่อสารภายในไม่มีประสิทธิภาพ ขาดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องปัญหาขององค์การบริหารส่วนตำบล คือบุคลากรยังไม่ให้ความสำคัญในนโยบายเศรษฐกิจพอเพียง เลือกรื้อแต่โครงการด้านโครงสร้างพื้นฐานเป็นส่วนใหญ่ บทบาทด้านการส่งเสริมเกี่ยวกับความเข้มแข็งของชุมชนนั้นมีน้อย อีกทั้งทางองค์การบริหารส่วนตำบลยังขาดเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญด้านการส่งเสริมความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจของชุมชน ปัญหาราชการส่วนกลางและภูมิภาคมีกิจกรรมส่งเสริมแนวคิดเศรษฐกิจชุมชนแบบพึ่งตนเองน้อย กลไกการบริหารยังไม่เอื้อให้้องค์การบริหารส่วนตำบลมีการทำงานที่คล่องตัว

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

3.1 แนวคิดชุมชนเข้มแข็ง

ความหมาย

ความเข้มแข็งของชุมชน หมายถึง การที่ประชาชนในชุมชนต่างๆ ของเมืองหรือชนบท รวมตัวกันเป็น “องค์กรชุมชน” โดยมีการเรียนรู้ การจัดการและการแก้ไขปัญหาาร่วมกันซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน ตลอดจนมีผลกระทบสู่ภายนอกชุมชนที่ดีขึ้น โดยเรียกชุมชนนี้ว่า กลุ่ม ชมรม สหกรณ์ บริษัท องค์กรชาวบ้าน เครือข่ายหรืออื่นๆที่มีความหมายแสดงถึงการร่วมมือช่วยเหลือกันเพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน และด้วยความเอื้ออาทรต่อชุมชนอื่นๆในสังคมด้วย

ทั้งนี้ องค์กรชุมชน หมายถึง กลุ่ม หรือชมรม หรือสหกรณ์ หรือในชื่ออื่นใด โดยมีการจดทะเบียนตามกฎหมายหรือไม่ก็ตาม อันเป็นองค์กรที่เกิดจากการรวมตัวด้วยความสมัครใจของประชาชนจำนวนหนึ่งที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน (ข่าวพัฒนาชุมชน www.rakbankerd.com)

อินทร พิษิตตานนท์ และเดชพล จิตยารักษ์ (2547) ได้กล่าวว่าคุณลักษณะของชุมชนเข้มแข็งคือ ชุมชนที่มีการรวมตัวกันอย่างเป็นปึกแผ่นและเหนียวแน่น มีศักยภาพในการตัดสินใจและเรียนรู้ สามารถปรับตัวและพัฒนาเพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้อย่างต่อเนื่อง โดยมีปัจจัยแวดล้อมที่ช่วยส่งเสริม คือ ชาวบ้านมีความเชื่อมั่นต่อตนเองและชุมชนว่ามีความสามารถแก้ไขปัญหาได้ โดยการดำเนินกิจกรรมนั้นต้องเปิดกว้างให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมผ่านการจัดทำแผนชุมชน มีการดำเนินงานอย่างจริงจัง มีระบบการจัดการที่โปร่งใสเป็นธรรม มีผู้นำที่เป็นที่เชื่อถือของชาวบ้านและบุคคลภายนอก ชาวบ้านมีความสามัคคีช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สนใจเรียนรู้ติดตามข่าวสารทั้งในและนอกชุมชน มีเวทีสำหรับแลกเปลี่ยนความคิด ตลอดจนมีการสนับสนุนจากบุคคลหรือองค์กรภายนอกอย่างเหมาะสม ปราศจากการครอบงำ

องค์ประกอบของชุมชนเข้มแข็ง

คณะอนุกรรมการเสริมสร้างพลังความเข้มแข็งของชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาวิกฤตภายใต้คณะกรรมการนโยบายสังคมแห่งชาติได้กำหนดกรอบองค์ประกอบชุมชนเข้มแข็งจะต้องประกอบด้วย

1. บุคคลหลากหลายที่รวมตัวกันเป็นองค์ชุมชนอย่างแท้จริงหรือไม่ก็ตาม
2. มีเป้าหมายร่วมกันและยึดโยงเกาะเกี่ยวกันด้วยประโยชน์สาธารณะและของสมาชิก
3. มีจิตสำนึกของการพึ่งตนเอง รักษาเอื้ออาทรต่อกัน และมีความรักท้องถิ่นรักชุมชน
4. มีอิสระในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำและร่วมรับผิดชอบ
5. มีการระดมใช้ทรัพยากรในชุมชนอย่างเต็มที่และติดต่อสื่อสารกันหลายรูปแบบ
6. มีการเรียนรู้เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย และติดต่อสื่อสารกันหลายรูปแบบ
7. มีการจัดทำกิจกรรมที่เป็นสาธารณะของชุมชนอย่างต่อเนื่อง
8. มีการบริหารจัดการกลุ่มที่หลากหลายและเครือข่ายที่ดี
9. มีการเสริมสร้างผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่หลากหลายของชุมชนสืบทอดกันตลอดไป

ลักษณะของชุมชนเข้มแข็ง โดยชุมชนที่มีความเข้มแข็งมีลักษณะที่สำคัญดังนี้

1. สมาชิกของชุมชนมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนและชุมชนที่จะแก้ไขปัญหาและพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของตน
2. สมาชิกของชุมชนพร้อมที่จะร่วมกันจัดการกับปัญหาของตนเองและชุมชน
3. มีกระบวนการของชุมชนที่มีการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องจนเป็นวิถีของชุมชน ภายใต้การสนับสนุนของผู้นำองค์กรชุมชน ในลักษณะเปิดโอกาสให้กับสมาชิกทั้งหมดเข้ามามีส่วนร่วม โปร่งใส และพร้อมที่จะให้ตรวจสอบ
4. สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการประเมินสถานการณ์ของชุมชนกำหนดวิสัยทัศน์ร่วม ร่วมคิด ตัดสินใจ ดำเนินงาน ติดตามและประเมินผล การแก้ปัญหาและการพัฒนาของชุมชนผ่านกระบวนการชุมชน
5. สมาชิกชุมชนเกิดการเรียนรู้ผ่านการเข้าร่วมในกระบวนการของชุมชน
6. มีแผนของชุมชนที่ประกอบด้วยการพัฒนาทุกๆ ด้านของชุมชนที่มุ่งการพึ่งตนเอง เอื้อประโยชน์ต่อสมาชิกชุมชนทุกๆ คนและมุ่งหวังการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน
7. การพึ่งความช่วยเหลือจากภายนอกเป็นการพึ่งเพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ในที่สุดไม่ใช่การพึ่งพาตลอดไป
8. มีเครือข่ายความร่วมมือกับภาคีการพัฒนา อาจเป็นหมู่บ้านชุมชนอื่นๆ ท้องถิ่น ภาคราชการ องค์กรเอกชน นักธุรกิจ นักวิชาการ และอื่นๆ ในลักษณะของการมีความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกัน

เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนนั้นต้องเกิดจากความร่วมมือของหน่วยงานภายนอกและหน่วยงานภายในชุมชนเองที่จะต้องกระตุ้นให้เกิดการทำงานแบบมีส่วนร่วม ชุมชนต้องร่วมกันคิดร่วมกันทำ มีการเรียนรู้ที่จะช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งจะทำให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนในที่สุด โดยกิจกรรมที่สร้างความเข้มแข็งของชุมชน ได้แก่

1. การส่งเสริมกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนเพื่อเผชิญปัญหาวิกฤติ โดยพัฒนาศักยภาพให้คนในชุมชนรวมกลุ่มร่วมกันคิดร่วมกันทำ มีความรับผิดชอบร่วมกัน และร่วมรักษาผลประโยชน์ของชุมชนด้วยตนเองรวมทั้งให้ความสำคัญกับการปรับวิถีคิดและวิธีการทำงานของบุคลากรภาครัฐจากการเป็นผู้สั่งการเป็นผู้สนับสนุนในการจัดการและแก้ไขปัญหาของชุมชนเอง

2. การส่งเสริมกระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในลักษณะ “ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมเรียนรู้” เพื่อส่งเสริมการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ประกอบด้วยกระบวนการส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนได้มีการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์เพื่อพัฒนาอาชีพและเศรษฐกิจ การพัฒนาสวัสดิการสังคมและสวัสดิภาพของชุมชนการฟื้นฟูอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน การค้นหาศักยภาพและการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนการจัดทำแผนความต้องการของชุมชน รวมทั้งการสร้างประชาคมภายในชุมชนและการสร้างเครือข่ายของชุมชน (ข่าวพัฒนาชุมชน www.rakbankerd.com)

3.2 แนวคิดการพึ่งพาตนเอง

การพึ่งตนเอง หมายถึง การพึ่งตนเองและพึ่งพากันเองของคนในชุมชนรวมถึงการพึ่งพาทุนทางสังคมเดิมของชุมชนหรือหมู่บ้าน ทั้งนี้คนในชุมชนต้องคิดว่าจากแผนการทำงานที่คิดออกนั้น คนในชุมชนจะลงมือทำอะไรด้วยตัวเองได้บ้าง ส่วนแผนที่มีกิจกรรมที่ต้องไปใช้งบประมาณจากข้างนอกนั้นถือเป็นผลพลอยได้จากกระบวนการทำแผน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ)

นวลใจ วัฒนกุล อ้างถึง กาญจนา แก้วเทพ และกนกศักดิ์ แก้วเทพ (2530: 34-40) แนวคิดเรื่องการพึ่งพาตนเองมี 2 ระดับคือ 1) การพึ่งตนเองในลักษณะของปัจเจกชน หมายถึงกิจกรรมทั้งหลายที่สร้างขึ้นโดยปัจเจกชนและครัวเรือนเพื่อให้บรรลุถึงการมีหลักประกันของการดำรงชีพของตนเอง 2) การพึ่งพาตนเองในลักษณะกลุ่ม หมายถึง สังคมหรือกลุ่มที่มีการจัดระบบเพื่อให้ประชาชนสามารถดำเนินการตอบสนองความต้องการของตนเองด้วยการร่วมมือกันกับคนอื่นที่อยู่

ในสถานการณ์เดียวกัน โดยการพึ่งตนเองอย่างแท้จริงนั้นกลุ่มต้องมีอิสระในการดำเนินการและทำด้วยกำลังของตนเอง

3.3 แนวคิดแผนชุมชน

จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 นั้นได้มีการให้ความสำคัญต่อกระบวนการพัฒนาคนเป็นหลัก โดยการเพิ่มศักยภาพของคนและชุมชนให้มีความเข้มแข็ง เพื่อเป็นรากฐานในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมให้ยั่งยืนต่อไปในอนาคต ซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาที่สำคัญประการหนึ่งต่อเนื่องมาถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 รัฐบาลมีแนวทางที่สนับสนุนให้ชุมชนการร่วมคิด ร่วมทำ “แผนชุมชน” เพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งและเอาชนะความยากจน โดยยึดหลักการพึ่งพาตนเอง ลดการพึ่งพารายนอก โดยทางรัฐบาลมีการตั้งเป้าหมายให้แต่ละชุมชนมีแผนพัฒนาชุมชนครบทุกตำบลทั่วประเทศภายในระยะเวลา 3 ปี (พ.ศ. 2546-2548) ซึ่งแผนชุมชนนั้นมีการเรียกแตกต่างกันตามความเข้าใจแต่ละท้องถิ่น เช่น แผนแม่บทชุมชน แผนชุมชนพึ่งตนเอง แผนชีวิต เป็นต้น

โดยในการให้ความหมายของแผนชุมชนนั้น ได้มีผู้ให้ความหมายไว้ต่างๆ กัน เช่น

นายแพทย์ประเวศ วะสี ได้ให้ความหมายของแผนชุมชนว่า แผนชุมชน คือกระบวนการวิเคราะห์ วินิจฉัยปัญหาว่าคืออะไรและจะทำอะไร คือการวิเคราะห์ทางเลือก เป็นกระบวนการทางปัญญาที่ทรงพลัง เมื่อวิเคราะห์แล้วนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงซึ่งจะนำไปสู่การแก้ปัญหา กระบวนการจัดทำแผนชุมชนเป็นการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง (Interactive Learning Interaction)

ขนิษฐา กาญจนรังสีนนท์ กล่าวว่า แผนชุมชนหมายถึง ส่วนหนึ่งของระบบการบริหารจัดการชุมชน ซึ่งแสดงถึงประสิทธิภาพของความร่วมมือและการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชน เพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนของตน ชุมชนที่สามารถบริหารจัดการกับการพัฒนาและแก้ไขปัญหาของชุมชนได้ ชุมชนจะมีการดำเนินการใน 6 เรื่อง คือ มีระบบข้อมูล มีแผนชุมชน มีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน มีการนำแผนไปปฏิบัติ มีทุนของชุมชน ละมืองค์กรที่เข้มแข็งอย่างน้อย 1 องค์กร

อุทัย บุญคำ กล่าวว่า แผนชุมชนคือ กระบวนการเรียนรู้ ปรับความคิดของคนในชุมชนให้ตรงกัน โดยนำข้อมูลมาวิเคราะห์(ข้อมูลพูดได้)เป็นเครื่องมือในการแก้จนได้

แผนพัฒนาชุมชน หมายถึง การกำหนดอนาคตหรือความมุ่งหวังของชุมชน ว่าคนในชุมชนต้องการให้ชุมชนที่ตนอยู่นั้นเป็นอย่างไรแทนที่จะให้ส่วนราชการมาเป็นผู้กำหนดให้เหมือนอย่างแต่ก่อน เพราะชาวบ้านที่อยู่ในชุมชนย่อมเป็นผู้เข้าใจความเป็นมาของชุมชนดีที่สุดใน

ดำเนินการแก้ปัญหาที่มีในชุมชนนั้นต้องมีชาวบ้านเป็นหลักในการดำเนินการแก้ไข โดยมีส่วนราชการหรือหน่วยงานนอกชุมชนช่วยเสริมในส่วนที่ชาวบ้านขาด

โดยเป้าหมายหลักของแผนพัฒนาชุมชน คือ การที่ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองจากการคิดร่วมกันและเรียนรู้ซึ่งกันและกัน โดยการแผนชุมชนมีขอบเขตเนื้อหาหลักอยู่ 4 ส่วนคือ 1) พื้นฐานของชุมชนตลอดจนจุดเด่นของชุมชน 2) ปัญหาที่มีในชุมชน 3) ความมุ่งหวังของคนในชุมชนที่ต้องการให้เกิดขึ้น 4) แผนงานและรายละเอียดการดำเนินงานอันที่จะทำให้เกิดผลสำเร็จ ซึ่งขั้นตอนในการทำแผนชุมชนนั้นเริ่มจากการจัดเวทีเรียนรู้ร่วมกัน ในครั้งแรกเพื่อทำความเข้าใจในเป้าหมายวัตถุประสงค์ของการทำแผนชุมชน จากนั้นจึงแบ่งคนเพื่อสำรวจข้อมูลของชุมชนในด้านต่างแล้วนำข้อมูลนั้นมานำเสนอในที่ประชุม เพื่อให้ทุกคนในที่ประชุมได้ร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูล (สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม)

วุฒิชัย หลีกเมื่อง กล่าวไว้ว่า แผนแม่บทชุมชน หมายถึงแผนแกนกลางของชุมชนที่มีกรอบและแนวทางในการพัฒนาชุมชนนั้นๆ แผนแม่บทชุมชนจะเปรียบเหมือนเส้นทางที่จะทำให้ชุมชนได้บรรลุซึ่งเป้าหมายที่ชุมชนต้องการ ซึ่งทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่จะคิด ทำ กิจกรรมซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนเอง ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีอันดีงาม ตลอดจนสวัสดิการที่เกิดขึ้นแก่คนในชุมชน โดยกระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวจำเป็นต้องได้รับการกระตุ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งกระบวนการเรียนรู้นั้นต้องอาศัยเวลา โอกาส เงื่อนไข และสิ่งแวดล้อมอื่นๆ อย่างไรก็ตามแผนแม่บทชุมชนต้องเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพชุมชน โดยชุมชน และเพื่อชุมชน

โดยสรุปแล้ว แผนชุมชนหมายถึง แผนการดำเนินงานที่คนในชุมชนเป็นผู้ร่วมกันคิดร่วมกันทำ ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาความเป็นอยู่ของคนในชุมชน หรือแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยอาศัยกำลัง ทูที่อยู่ชุมชนเป็นหลักในการดำเนินกิจกรรมตามแผนที่ร่วมกันวางไว้

หัวใจของกระบวนการทำแผนแม่บทชุมชน (อ้างถึงใน ประทวน พิกุลทอง)ในการจัดทำแผนแม่บทชุมชนนั้นต้องคำนึงถึงสิ่งต่างๆ ดังนี้

1. ความพร้อมของผู้นำชุมชน
2. ทีมหรือกลุ่มคนที่ต้องทำงานต่อเนื่องในชุมชน
3. การจัดเวทีต่อเนื่องในชุมชน
4. ความพิถีพิถันในการจัดเก็บข้อมูลของชุมชน ตลอดจนการตรวจสอบข้อมูลอย่างต่อเนื่อง
5. การร่วมมือและช่วยกันจัดระบบข้อมูล

6. การสลายความเกรงใจกันเองของผู้นำชุมชน (ทีมหลายคน) ในการวิเคราะห์แผนแม่บทชุมชน

7. สุดท้ายต้องไม่ลืมว่าแผนที่เกิดขึ้นคือแผนชุมชน

กระบวนการจัดทำแผนชุมชน

1. การจัดเวทีแลกเปลี่ยน เพื่อแลกเปลี่ยนความคิด ชี้แจงวัตถุประสงค์ในการจัดทำแผน หาคู่ร่วมความเต็มใจและตั้งใจของชุมชน และแสวงหาความร่วมมือกับองค์กรชุมชนต่างๆ เช่น องค์กรบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นต้น

2. กระบวนการจัดเก็บข้อมูลเป็นส่วนที่สำคัญ ซึ่งวิธีที่ดีที่สุดคือ ให้ทางชุมชนได้เป็นผู้เก็บรวบรวมข้อมูลเอง เพื่อให้ทางชุมชนได้รู้จักเอง

3. การวิเคราะห์จัดทำแผนชุมชน โดยพิจารณาจากข้อมูลชุมชนรวบรวม

3.1 ประมวลความเชื่อมโยงปัญหา วิธีแก้ปัญหา การจัดการเข้ากับข้อมูลศักยภาพ

3.2 นำความคิดสู่ชุมชน จัดเวทีแลกเปลี่ยน

3.3 รวบรวมจัดหมวดหมู่ลำดับความสำคัญ

4. พัฒนาสู่โครงการ/กิจกรรม เมื่อได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยชุมชนแล้วก็นำเอาข้อมูลที่ได้มาพัฒนาสู่โครงการหรือกิจกรรม โดยพิจารณาตามลำดับความสำคัญของปัญหา ความเร่งด่วนของแหล่งทุน และการดำเนินการโดยไม่ต้องหางบประมาณ เป็นต้น

5. สิ่งที่ละเลยไม่ได้ และเป็นกรอบในการจัดทำโครงการ/กิจกรรมชุมชน คือ การพึ่งพาตนเองของชุมชนลดการพึ่งพาจากภายนอกชุมชนให้มากที่สุด

ตาราง 3.1 ความแตกต่างระหว่างแผนชุมชนกับแผนที่กลไกรัฐสั่งให้ทำ

ข้อเปรียบเทียบ	แผนชุมชนที่ตนเองตามธรรมชาติ	แผนงานตามคำสั่งรัฐ
เป้าหมายของแผน	ทำงานและพึ่งตนเอง	วางแผนและพึ่งงบประมาณ
กรอบระยะเวลา	ทำเรื่อยๆ สม่่าเสมอจนเป็นวิถีปฏิบัติ	มีระยะเวลาให้แน่นอนตามคำสั่ง
การมีส่วนร่วม	จะเปิดกว้าง เนื่องจากไม่ได้จำกัดว่า จะต้องทำอะไร เมื่อไรเสร็จ	ส่วนใหญ่ผู้นำชุมชนหรือหมู่บ้าน เป็นผู้เสนอ เนื่องจากมีเวลาจำกัด คนในชุมชนมักไม่มีความรู้สึก ร่วมกับแผนที่ออกมาว่าจะต้อง แก่ไขนั้นแก่ไขนี้ (ถึงแม้จะตรงกับ ปัญหาชาวบ้าน แต่ก็จะรอคนอื่นมา ช่วยแก้)

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

3.4 การวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR)

PAR เป็นวิธีที่ช่วยให้ประชาชนสามารถควบคุมชีวิตของตนเองผ่านกระบวนการทางวิชาการ มีการสร้างความรู้ใหม่จากการผสมผสานความรู้ที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการเข้าด้วยกัน แล้วใช้ความรู้ใหม่นั้นเปลี่ยนแปลง หรือปฏิรูปความเป็นจริงในสังคมในของเขา (พันธุทิพย์ รามสูตร, 2540 หน้า 32)

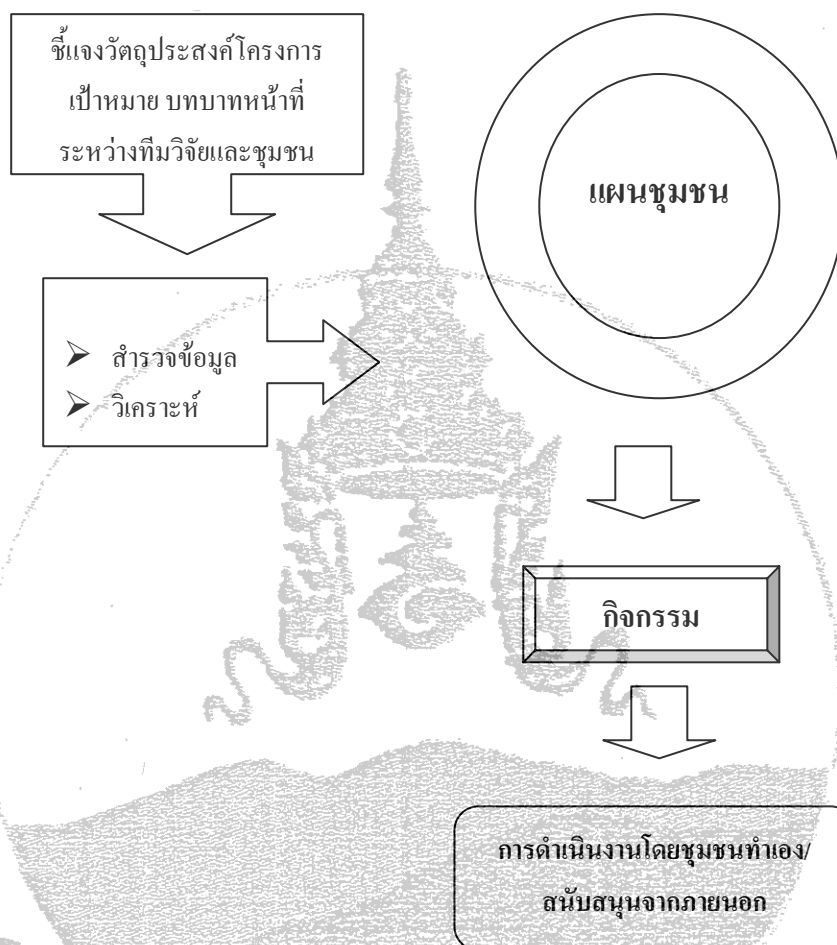
หลักการของการวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมยึดหลักการสำคัญดังนี้ (พันธุทิพย์ รามสูตร 2540 หน้า 32 อ้างถึง Tandon, 1988)

1. ให้ความสำคัญและเคารพต่อภูมิความรู้พื้นบ้าน
2. ปรับปรุงความสามารถและศักยภาพของชาวบ้านด้วยการส่งเสริม ยกกระต๊บและพัฒนาความเชื่อมั่นในตัวของชาวบ้านเองให้สามารถวิเคราะห์หรือสังเคราะห์ปัญหาได้ด้วยตัวเอง
3. ให้ความรู้ที่เหมาะสมแก่ชาวบ้านและคนยากจน โดยเป็นความรู้ที่ชาวบ้านสามารถเข้าใจ และนำไปปรับใช้ได้เหมาะสม
4. สนใจในปริทัศน์ของชาวบ้าน
5. ปลดปล่อยความคิด ในการวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมจะช่วยให้ชาวบ้านได้คิดและตัดสินใจได้อย่างมีเสรี

3.5 ขั้นตอนในการทำวิจัย

การศึกษาวิจัยในเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนชุมชน และการบริหารจัดการกองทุนการเงินชุมชนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่โครงการหลวง โดยจะใช้แนวคิดด้านการจัดแผนชุมชนเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนเพื่อแก้ปัญหาของชุมชน สำหรับการวัดผลและประเมินผลจะใช้การศึกษาวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ทั้งนี้เนื่องจากกระบวนการจัดทำแผนและการนำไปปฏิบัติล้วนต้องเกิดจากคนในชุมชนทั้งสิ้น โดยมีการศึกษาใน 2 หมู่บ้านคือ หมู่บ้านห้วยตอง ต.แม่วิน อ.แม่วาง จ.เชียงใหม่ ซึ่งอยู่ในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทุ่งหลวง และบ้านป่าเกี๊ยะน้อย หมู่ 17 ต.แม่ณาจร อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่ อยู่ในพื้นที่รับผิดชอบของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่แฮ โดยมีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

1. เปิดเวทีประชุมร่วมระหว่างนักวิจัยและชุมชนเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์งานวิจัย เป้าหมายการดำเนินงาน บทบาทหน้าที่ระหว่างทีมวิจัยและชุมชน
2. การสำรวจข้อมูลแล้วจึงร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูล ในขั้นตอนนี้ได้มีการนำเทคนิคการทำ SWOT มาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลของชุมชนเพื่อค้นหาจุดแข็ง จุดอ่อนของชุมชน และเพื่อให้ชุมชนได้รู้ความเป็นมาของตนเอง ปัญหาที่เกิดขึ้นภายในชุมชนและเรียนรู้การทำงานเป็นกลุ่ม โดยให้ชุมชนได้ร่วมกันวิเคราะห์ปัญหา แสวงหาแนวทางการแก้ไขปัญหาร่วมกัน
3. วางแผนชุมชน โดยการเปิดเวทีแสดงความคิดเห็น เพื่อให้ได้แผนการดำเนินงานหรือโครงการเพื่อแก้ไขปัญหาที่มีอยู่ในชุมชน เรียงลำดับความสำคัญของปัญหาและพิจารณาความเป็นไปได้ของโครงการแต่ละโครงการร่วมกัน
4. ขั้นศึกษาดูงาน หลังจากพิจารณาเลือกโครงการที่มีความเป็นไปได้ว่าจะประสบความสำเร็จมากที่สุด เพื่อแก้ไขปัญหาที่ชุมชนมีความเห็นร่วมกันแล้วว่าเป็นปัญหาที่มีความสำคัญที่สุดในชุมชนแล้ว จึงศึกษาดูงานจากโครงการที่มีการดำเนินงานแล้วประสบความสำเร็จเพื่อเป็นตัวอย่างในการดำเนินงาน
5. การจัดตั้งกลุ่มเพื่อปฏิบัติตามแผนโครงการ
6. ประเมินติดตามผลการดำเนินงานของกลุ่มกิจกรรม และสรุปบทเรียน

ภาพ 3.1 กรอบการวิจัย

บทที่ 4

ผลการศึกษา

4.1 กรณีศึกษาบ้านห้วยตอง ตำบลแม่วาง อำเภอแม่วิน จังหวัดเชียงใหม่

ความเป็นมาของหมู่บ้าน

ประวัติ

หมู่บ้านห้วยตองได้มีการก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2499 โดยพ่อเฒ่าพะโคเคะ ซึ่งมีผู้อยู่อาศัยเพียง 3 ครัวเรือนเท่านั้น จากนั้นจึงมีการขยายขนาดของหมู่บ้านจนเป็นอย่างเช่นปัจจุบัน

ที่ตั้ง

หมู่บ้านห้วยตอง ตั้งอยู่ที่ หมู่ 10 ต.แม่วิน อ.แม่วาง จ.เชียงใหม่ อยู่ทางทิศตะวันตกของอำเภอแม่วาง มีระยะทางห่างจากตัวอำเภอแม่วาง 30 กิโลเมตร และห่างจากตัวจังหวัดเชียงใหม่เป็นระยะทาง 69 กิโลเมตร

ปัจจุบันหมู่บ้านห้วยตองมี นางหม่อเอ สุขสวัสดิ์ เป็นผู้ใหญ่บ้านมีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 96 ครัวเรือน ประชากรจำนวน 491 คน เป็นชาย 265 คน และหญิง 226 คน ประชากรส่วนใหญ่มีเชื้อสายกะเหรี่ยง นับถือศาสนาคริสต์ นิกายโรมันคาทอลิก และมีอาชีพเกษตรกรเป็นส่วนใหญ่ (สำรวจเมื่อ สิงหาคม 2548)

ในการจัดทำแผนการพัฒนาชุมชนนั้น ส่วนใหญ่จะอยู่ในรูปของการทำประชาคมของชุมชน โดยมีเจ้าหน้าที่จากองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นผู้จัดและดำเนินการประชุม ซึ่งในการประชามดังกล่าวนี้เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลจะเป็นผู้กำหนดกรอบการประชุมที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ต่างๆ ที่ถูกกำหนดมาจากส่วนกลาง รวมถึงดำเนินการประชุม จากนั้นสรุปผลการประชุมเพื่อนำผลการประชามดังกล่าวนี้ไปจัดทำแผนงานขององค์การบริหารส่วนตำบล จึงอาจกล่าวได้ว่าการจัดทำแผนดังกล่าวทางชุมชนไม่ได้มีส่วนร่วมหรือได้ทำแผนพัฒนาชุมชนเพื่อตอบสนองปัญหาและความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง จากแผนการดำเนินงานหรือโครงการต่างๆ ดังกล่าวจะเห็นได้ว่า โครงการส่วนใหญ่นั้นจะเป็นการพัฒนาทางด้านสาธารณูปโภค เช่น การสร้างถนนหนทาง เพื่อให้มีการคมนาคมที่สะดวกสบาย ซึ่งไม่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน เนื่องจากชุมชนมีความต้องการที่จะแก้ไขปัญหาเรื่องรายได้ และความ เป็นอยู่ ดังนั้นแผนการพัฒนาดังกล่าวนี้จึงไม่สามารถตอบสนองความต้องการของชาวบ้าน และ ไม่ตรงกับปัญหาที่ชาวบ้านต้องการให้มีการแก้ไขอย่างแท้จริง

ตาราง 4.1 โครงการภายใต้แนวทางการพัฒนา ปี 2548 หมู่ที่ 10 บ้านห้วยตอง ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

ที่	โครงการ	วัตถุประสงค์	เป้าหมาย	งบประมาณและที่มา	ระยะเวลาดำเนินการ	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	หน่วยงานที่รับผิดชอบ
1	โครงการก่อสร้างถนน คสล. จุดที่ 1	เพื่อให้ประชาชนในหมู่บ้านมีถนนสำหรับใช้ในการคมนาคมที่สะดวก	ถนนกว้าง 3.00 เมตร ยาว 1,700.00 เมตร ตามแบบแปลน อบต.แม่วิน	255,000 บาท งบอบต.	60 วัน	ประชาชนในหมู่บ้าน 10 ต.แม่วิน มีถนนสำหรับใช้ในการคมนาคมที่สะดวก รวดเร็ว	ส่วนโยธา
2	โครงการก่อสร้างถนน คสล. จุดที่ 2	เพื่อให้ประชาชนในหมู่บ้านมีถนนสำหรับใช้ในการคมนาคมที่สะดวก	ถนนกว้าง 3.00 เมตร ยาว 2,000.00 เมตร ตามแบบแปลน อบต.แม่วิน	300,000 บาท งบอบต.	90 วัน	ประชาชนในหมู่บ้าน 10 ต.แม่วิน มีถนนสำหรับใช้ในการคมนาคมที่สะดวก รวดเร็ว	ส่วนโยธา
3	โครงการก่อสร้างท่อลอดเหลี่ยม คสล.	เพื่อให้ประชาชนในหมู่บ้านมีถนนสำหรับใช้ในการคมนาคมที่สะดวก	ท่อลอดเหลี่ยมกว้าง 4.00 เมตร ยาว 5.00 เมตร ตามแบบแปลน อบต.แม่วิน	150,000 บาท งบอบต.	60 วัน	ประชาชนในหมู่บ้าน 10 ต.แม่วิน มีถนนสำหรับใช้ในการคมนาคมที่สะดวก รวดเร็ว	ส่วนโยธา

ตาราง 4.1 โครงการภายใต้แนวทางการพัฒนา ปี 2548 หมู่ที่ 10 บ้านห้วยตอง ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ (ต่อ)

ที่	โครงการ	วัตถุประสงค์	เป้าหมาย	งบประมาณและที่มา	ระยะเวลาดำเนินการ	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	หน่วยงานที่รับผิดชอบ
4	โครงการจัดหาถังขยะชุมชนจำนวน 30 ชุด	เพื่อให้ประชาชนมีที่ทิ้งขยะอย่างเป็นระเบียบสร้างความสะอาดภายในชุมชน	ถังขยะ 30 ชุด ในพื้นที่หมู่ที่ 10	15,000 บาท งบอบต.	1 วัน	ประชาชนในหมู่ที่ 10 ต.แม่วิน มีที่ทิ้งขยะอย่างถูกต้องลักษณะชุมชนมีความสะอาด	ส่วนโยธา
5	โครงการติดตั้งถังคอมพิวเตอร์	เพื่อให้การคมนาคมช่วงกลางคืนมีความปลอดภัย	ถังคอมพิวเตอร์ไฟฟ้า 10 ชุด ซ่อมแซมจุดเก่า 5 จุด ตามแบบแปลนอบต.แม่วิน	30,000 บาท งบอบต.	30 วัน	การคมนาคมช่วงเวลากลางคืนของประชาชนหมู่ที่ 10 ต.แม่วิน มีความปลอดภัยมากขึ้น	ส่วนโยธา
6	โครงการชุดลอกกล้าเหมือง	เพื่อให้สามารถรองรับและระบายปริมาณน้ำมากขึ้น	ลำเหมืองกว้าง 1.00 เมตร ยาว 300.00 เมตร ตามแบบแปลนอบต.แม่วิน	100,000 บาท งบอบต.	30 วัน	สามารถรองรับและระบายน้ำได้มากขึ้น ป้องกันน้ำท่วมพื้นที่	ส่วนโยธา

ที่มา: โครงการภายใต้แนวทางการพัฒนา ปี 2548 หมู่ที่ 10 บ้านห้วยตอง ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

4.1.1 การประชุมกลุ่มชาวบ้านเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์โครงการ

กรณีศึกษาครั้งที่ 1

ในการศึกษาถึงการสร้างและการพัฒนาแผนชุมชนต้นแบบเริ่มต้นจากการนัดหมายชาวบ้านและผู้สนใจที่เกี่ยวข้องประชุม เพื่อชี้แจงถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัยแบบมีส่วนร่วมในโครงการ “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนชุมชน และการบริหารจัดการกองทุนการเงินชุมชนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่โครงการหลวงในการประชุม” โดยผู้ที่เข้าร่วมประชุมประกอบไปด้วยผู้นำชุมชนและสมาชิกของหมู่บ้านจำนวน 20 คน จากการสังเกตพบว่ามากกว่าร้อยละ 90 ของผู้เข้าร่วมประชุมเป็นสตรีซึ่งเป็นแม่บ้าน

ในขั้นแรกทางคณะวิจัยได้ทำการชี้แจงถึงวัตถุประสงค์ของการส่งเสริมให้มีการจัดทำแผนชุมชนเพื่อเป็นชุมชนต้นแบบในครั้งนี้ จากนั้นทำการสอบถามและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับแผนพัฒนาชุมชนของหมู่บ้านที่เป็นมาในอดีตว่าเป็นอย่างไร และมีกิจกรรมใดบ้าง ตลอดจนความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมประชุมเกี่ยวกับการจัดทำแผนชุมชนในอดีต โดยผลจากการสังเกต สัมภาษณ์ และรับฟังความคิดเห็นพบว่า ในการจัดทำแผนการพัฒนาชุมชนแต่เดิมนั้น เริ่มต้นจากการที่องค์การบริหารส่วนตำบลมีความต้องการจะจัดทำแผนชุมชนของหมู่บ้าน ตามแนวนโยบายของกรมการปกครองเพื่อนำมาร่วมกันเพื่อเป็นแผนตำบล สำหรับการกำหนดแผนงาน/งาน/โครงการต่างๆ นั้นจะเน้นตามแนวนโยบายของรัฐ ทำให้การจัดทำประชาคมของชุมชนถูกดำเนินการโดยมีเจ้าหน้าที่จากองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นผู้จัดการทำประชาคม ซึ่งในการประชาคมดังกล่าว นั้นเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลจะเป็นผู้ดำเนินการประชุมและสรุปผลการประชุมเพื่อนำผลการประชุมนั้นไปจัดทำแผนการพัฒนาชุมชน

เนื่องจากแผนงาน/งาน/โครงการต่างเป็นไปตามแนวนโยบายของรัฐในการสร้างสาธารณูปโภคต่างๆ ดังนั้นแผนงาน/งาน/โครงการส่วนใหญ่ที่บรรจุอยู่ในโครงการภายใต้แนวทางการพัฒนาปี 2548 จึงเน้นไปที่การสร้างสาธารณูปโภค เช่น โครงการสร้างถนนหนทางเพื่อให้มีการคมนาคมที่สะดวกสบาย โครงการจัดหาถังขยะชุมชน โครงการติดตั้งกิ่งโคมไฟสาธารณะ โดยโครงการเหล่านี้เป็นโครงการที่ไม่สอดคล้องกับความปัญหาและความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง หรือเป็นโครงการมีความสำคัญน้อย (ดังตารางที่ 4.1) และเนื่องจากเป็นโครงการตามแนวนโยบายของรัฐและความต้องการของตำบลจึงทำให้ชาวบ้านไม่สามารถปฏิเสธได้ สำหรับความต้องการชุมชนที่แท้จริงนั้น คือ ความต้องการที่จะแก้ไขปัญหาเรื่องรายได้ การขายผลผลิตทางการเกษตร และปัญหาความเป็นอยู่หรือคุณภาพชีวิต ดังนั้นแผนการพัฒนาดังกล่าวนั้นจึงไม่สามารถตอบสนองความต้องการของชาวบ้าน และไม่ตรงกับปัญหาที่ชาวบ้านต้องการให้มีการแก้ไขอย่างแท้จริง นอกจากนี้ยังพบว่าการพัฒนาของหมู่บ้านแต่เดิมนั้นมักจะได้รับความช่วยเหลือ

จากองค์กรภายนอกมาโดยตลอดทั้งหน่วยงานของรัฐและเอกชน ทำให้ลักษณะการพัฒนาเป็นแบบ การพึ่งพาการช่วยเหลือจากผู้อื่นแต่เพียงอย่างเดียวและในการช่วยเหลือบางครั้งนั้นก็ไม่ได้ตรงกับ ความต้องการของชาวบ้าน ดังนั้นงาน/โครงการต่างๆ จึงไม่สามารถตอบสนองความต้องการของ ชุมชน ได้ทั้งหมด

เมื่อรับทราบถึงปัญหาของการดำเนินงานของแผนชุมชนในอดีตจึงได้เริ่มอธิบายถึงการ จัดทำแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วมในเบื้องต้น เพื่อให้เห็นถึงขั้นตอนการดำเนินงานต่างๆ ที่ประชาชน และชุมชนได้มีส่วนร่วม รวมถึงประโยชน์จากการร่วมการจัดทำแผนชุมชนดังกล่าว โดยเริ่มต้นจาก

1. การวิเคราะห์ถึงปัญหาของตนเองและชุมชน
2. การรู้จักการเรียงลำดับความสำคัญของปัญหา
3. การรู้จักการหาแนวทางในแก้ปัญหา

หลังจากนั้นถามถึงความสมัครใจของชาวบ้านและชุมชนในการร่วมใจกันจัดทำแผนชุมชน ผลปรากฏว่าชาวบ้านส่วนใหญ่ให้ความสนใจและยินดีให้ความร่วมมือ สำหรับชาวบ้านอีกส่วนที่ เหลือยังมีความเข้าใจไม่สมบูรณ์สาเหตุสำคัญคือ การสื่อสาร ดังนั้นจึงฝากให้ชาวบ้านที่เข้าใจช่วย ทำความเข้าใจกับชาวบ้านที่เหลือ สำหรับงานที่ฝากให้ชาวบ้านและชุมชนร่วมกันคิดคือ

1. ปัญหาที่ชาวบ้านและชุมชนประสบอยู่ ณ ปัจจุบัน
2. ความสำคัญของปัญหาที่ชาวบ้านและชุมชน
3. ลำดับความสำคัญของปัญหาในแต่ละข้อเพื่อนำมาใช้ในการเลือกปัญหาที่สำคัญที่สุด มาทำแผนชุมชนเพื่อเป็นต้นแบบของการแก้ไขปัญหา

สำหรับการสำรวจกลุ่มการเงินในหมู่บ้านห้วยตอง พบว่าในหมู่บ้านมีกลุ่มการเงินจำนวน 5 กลุ่มได้แก่

1. กลุ่มออมทรัพย์ ฌอถ่าใน โครงการเศรษฐศาสตร์ชุมชนเพื่อการพัฒนา มีทุนเรือนหุ้น จำนวน 258,400 บาท และเงินกู้จำนวน 321,400 บาท
2. กลุ่มออมทรัพย์แม่บ้านซึ่งแบ่งออกเป็นกลุ่มย่อย 3 กลุ่ม
3. กลุ่มออมทรัพย์เด็ก ซึ่งสมาชิกส่วนใหญ่เป็นเด็กในหมู่บ้าน และผู้ปกครองซึ่งสมัคร เป็นสมาชิกมีการออมทรัพย์เพื่อบุตรหลานของตน มีสมาชิกจำนวน 28 คน มีเงินประมาณ 100,000 บาท
4. กองทุนแก้ไขความยากจน มีเงินประมาณ 280,000 บาท
5. กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

จากการสัมภาษณ์พบว่าส่วนใหญ่สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์มักมีการกู้ยืมเพื่อนำไปใช้หนี้ใน การกู้ยืมจากกองทุนหมู่บ้านละชุมชนเมือง หรือหนี้เงินกู้กลุ่มการเงินอื่นๆ ที่ตนเคยกู้ยืมและครบ

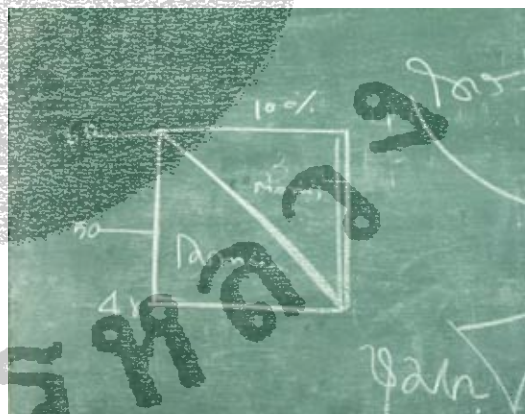
กำหนดชำระ (Refinance) หรือกู้ยืมเพื่อใช้ในการประกอบอาชีพบางส่วน (ยังไม่มีภาระเชื่อมโยงเข้ากับการแก้ไขปัญหาของชุมชนที่มีอยู่) นอกจากนี้ยังมีเงินที่ได้รับมาจากหน่วยงานอื่นๆ ซึ่งเป็นการให้เปล่า เช่น เงินสนับสนุนจากผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นต้น

ภาพที่ 4.1 การเข้าร่วมการประชุมครั้งที่ 1 ของชุมชน

ภาพที่ 4.2

ภาพที่ 4.3

ภาพที่ 4.2 – 4.3 การชี้แจงความเป็นมาของโครงการวิจัยและสัดส่วนการมีส่วนร่วมในกิจกรรม

การนัดหมายครั้งที่สอง

ชาวบ้านยังให้ความร่วมมือน้อย เนื่องจากชาวบ้านขาดความเข้าใจ โดยคิดว่า การเข้ามาส่งเสริมให้จัดทำแผนชุมชนเพื่อเป็นต้นแบบของทิวทัศน์นี้ เป็นกิจกรรมที่มีความซ้ำซ้อนเพราะในแต่ละปีทางหมู่บ้านจะมีการเขียนแผนส่งทางองค์การบริหารส่วนตำบลหรือ อำเภอเป็นประจำทุกปี แต่รายละเอียดของแผนส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับสาธารณูปโภคซึ่งไม่สามารถตอบสนองความต้องการของชาวบ้านในด้านเศรษฐกิจและสังคมได้อย่างครบถ้วน และไม่ค่อยได้รับความช่วยเหลือที่ตรงตามความต้องการ อีกทั้งยังมีกลุ่มนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ได้เข้ามาสัมภาษณ์ชาวบ้านเพื่อการวิจัย ทำให้ชาวบ้านเข้าใจผิดว่าเป็นนักวิจัยกลุ่มเดียวกัน นอกจากนี้คุณ นฤชัย (ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน) ยังมีความสงสัยในผลกระทบที่ตนจะได้รับจากการเข้าร่วมโครงการว่าจะเกิดผลเสีย (อะไร) มากกว่าผลดีจากการที่ตนให้ข้อมูลแก่ทีมวิจัย จากสาเหตุดังกล่าวทำให้ชาวบ้านเกิดความเบื่อหน่ายและไม่ค่อยสนใจในการเข้าร่วมโครงการ แต่เมื่อมีการชี้แจงว่า “โครงการการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนชุมชน และการบริหารจัดการกองทุนการเงินชุมชนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่โครงการหลวง” เป็นโครงการที่ได้รับทุนสนับสนุนจากโครงการหลวงเพื่อสร้างชุมชนต้นแบบ โดยคนในชุมชนมีส่วนร่วมในวิเคราะห์ถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ความสำคัญของปัญหา และวิเคราะห์แนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยมีคณะผู้วิจัยเป็นผู้ช่วยเหลือการแนะนำการแก้ไขปัญหา และจัดหาแหล่งทุน ซึ่งในขั้นต้นเงินทุนที่จะนำมาใช้ในโครงการของชาวบ้านนั้นจะจัดแบ่งออกจากเงินทุนที่สนับสนุนงานวิจัยนี้ และในการจัดหาแหล่งทุนอื่นๆ ทางคณะผู้วิจัยจะร่วมพิจารณากับชาวบ้านว่าพอจะมีแหล่งทุนใดที่สามารถให้การสนับสนุนได้แล้วจึงจะดำเนินการติดต่อขอทุนต่อไป จากการประชุมครั้งนี้ทำให้ทราบถึงสภาพของปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมเบื้องต้นของชาวบ้านและชุมชนดังนี้

ภาพที่ 4.4 การเข้าร่วมการประชุมครั้งที่ 2

4.1.2 การวิเคราะห์ปัญหาภายในชุมชน และแสวงหาแนวทางแก้ไขโดยชุมชน

ในการดำเนินการวิเคราะห์ปัญหาภายในชุมชน และแสวงหาแนวทางแก้ไขโดยเปิดเวที แสดงความคิดเห็น โดยทีมวิจัยได้เห็นว่าต้องเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นแล้วเกิดผลกระทบต่อส่วนรวม หรือเป็นปัญหาที่ชาวบ้านส่วนใหญ่ประสบคล้ายๆ กัน ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้ร่วมกัน แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาที่มีอยู่ในหมู่บ้านของตน โดยมีการแบ่งประเภทของปัญหา ออกเป็นเศรษฐกิจและสังคมเพื่ออำนวยความสะดวกของชาวบ้าน จากการร่วมแสดงความคิดเห็นของ ชาวบ้านจึงสามารถสรุปประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นภายในหมู่บ้านดังนี้

ปัญหาเศรษฐกิจ

1. อาชีพ

ปัจจุบันชาวบ้านในหมู่บ้านห้วยตองมีอาชีพทำการเกษตร รับจ้างทั่วไป และมีบางส่วน ที่เข้าร่วมทำงานกับโครงการหลวง เช่น การคัดผัก ซึ่งจะได้รับค่าตอบแทนวันละ 90 บาทเท่านั้น ทำให้รายได้ไม่เพียงพอ ชาวบ้านจึงต้องการอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้

2. กลุ่มทอผ้า

ปัจจุบันชาวบ้าน โดยเฉพาะกลุ่มแม่บ้านมีความสามารถในการทอผ้าพื้นเมืองฝ้าย โดยการซื้อวัตถุดิบคือ ฝ้าย และนำมาทอเป็นผืนเพื่อนำมาใช้ในครัวเรือน และนำไปแปรรูปเป็นของใช้ หรือของที่ระลึกต่างๆ เพื่อขายให้กับนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวงานประเพณีประจำหมู่บ้านหรือนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวโครงการหลวงเท่านั้น โดยสินค้าเหล่านี้จะจำหน่ายได้ดีเฉพาะฤดูหนาว ทำให้มีสินค้าคงเหลือจำนวนมาก ดังนั้นชาวบ้านจึงพยายามหาทางแก้ปัญหาโดยการนำสินค้าเหล่านี้ ไปฝากขายหรือไปวางขายในเมืองหรือตลาดนัดวัฒนธรรมวันเสาร์หรือวันอาทิตย์ หรือตามตลาด ถนนคนเดินต่างๆ ผลปรากฏว่า เนื่องจากผ้าที่ทอดังกล่าวนี้มีคุณภาพและรูปแบบไม่ตรงกับความต้องการของผู้ซื้อทำให้สามารถขายได้น้อย

3. สินค้าเกษตรล้นตลาด

เนื่องจากในอดีตทางโครงการหลวงได้มีการส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกไม้ผล เช่น ท้อ บ๊วย อะโวคาโด พลับ แต่ในช่วงที่ผ่านมาผลผลิตดังกล่าวมีราคาตกต่ำ อีกทั้งบางส่วนไม่ได้ มาตรฐานของโครงการ ทางโครงการหลวงจึงไม่รับซื้อผลผลิตจากทางชาวบ้าน ทำให้ชาวบ้าน ประสบกับปัญหาขาดทุน

4. ขาดเงินทุนในการลงทุนการเกษตร

เนื่องจากอาชีพส่วนใหญ่ของชาวบ้าน คืออาชีพเกษตรกรรม และส่วนใหญ่มีฐานะยากจนทำให้เกิดปัญหาการขาดแคลนเงินทุนในการลงทุนในการเกษตร

ปัญหาสังคม

1. เด็กนักเรียนขาดแคลนอาหารกลางวัน

ปัจจุบันโรงเรียนบ้านห้วยตองมีนักเรียนชั้นอนุบาลจำนวน 36 คน ระดับประถมศึกษา 121 คน และระดับมัธยมศึกษาตอนต้นจำนวน 122 คน รวมทั้งสิ้นมีนักเรียนจำนวน 379 คน และได้รับงบประมาณอาหารกลางวัน ซึ่งเป็นงบถ่ายโอนจากองค์การบริหารส่วนตำบลแม่วิน เป็นสัดส่วนร้อยละ 30 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด เป็นจำนวน 48 คน คนละ 10 บาท โดยทางโรงเรียนมีค่าใช้จ่ายสำหรับค่าอาหารกลางวันสำหรับเด็กนักเรียนวันละ 1,000 บาท ทำให้งบที่ได้รับมานั้นไม่เพียงพอ โดยทางโรงเรียนได้ทำการแก้ไขปัญหามาเบื้องต้นโดยการให้เด็กนักเรียนนำข้าวมาจากบ้านแล้วทางโรงเรียนเป็นฝ่ายจัดหาคือข้าวให้เด็กนักเรียน นอกจากนี้ยังได้มีการดำเนินโครงการจัดเก็บเงินจากเด็กนักเรียนหรือให้นักเรียนออมวันละ 1 บาทต่อคน เพื่อชดเชยเงินค่าอาหารกลางวันที่ขาดแต่จำนวนเงินที่ได้ก็ยังไม่เพียงพอ สำหรับแนวทางแก้ไขด้านอื่นนั้นในอดีตทางโรงเรียนได้มีการเลี้ยงไก่เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว แต่ประสบปัญหาไม่มีผู้ดูแลไก่ในวันเสาร์ อาทิตย์เนื่องจาก จะไม่มีอาจารย์ประจำอยู่ในโรงเรียน และปัญหาโรคไข้หวัดคนกระบาดจึงจำเป็นต้องเลิกเลี้ยงไป สำหรับการปลูกผักสวนครัวนั้นก็ไม่สามารถทำได้เนื่องจากโรงเรียนมีพื้นที่จำกัด

2. ครอบครัวยากจน

จากการประชุม ชาวบ้านต่างลงความเห็น ว่า ในชุมชนมีอยู่ 2 ครัวเรือนที่ประสบปัญหาความยากจนมาก คือ ครอบครัวของ ดิพอ บุญลือ อยู่บ้านเลขที่ 38 บ้านห้วยตอง ต.แม่วิน อ.แม่วาง จ.เชียงใหม่ และ มิโย อยู่บ้านเลขที่ 2 บ้านห้วยตอง ต.แม่วิน อ.แม่วาง จ.เชียงใหม่ ทั้งสองครอบครัวเป็นครอบครัวที่ยากจนที่สุดในหมู่บ้านห้วยตอง

3. สื่อการเรียนการสอนที่ไม่ได้มาตรฐาน

สืบเนื่องจากเงินที่ได้รับการสนับสนุนสำหรับการศึกษาที่ไม่เพียงพอ และมีข้อจำกัดในการเบิกจ่าย ทำให้ทางโรงเรียนและครูผู้สอนไม่สามารถจัดหาสื่อการเรียนการสอนที่ส่งเสริมทักษะของเด็กนักเรียนได้

4. เยาวชนไม่มีงานทำในหมู่บ้าน

เนื่องจากจำนวนงานในหมู่บ้านมีไม่เพียงพอทำให้ชาวบ้านส่วนหนึ่งบางรายไม่ทำงานและบางกลุ่มโดยเฉพาะวันรุ่นต้องออกไปหาเงินต่างถิ่นทำ และเมื่อกลับมาแล้วส่วนใหญ่มักจะรวมกันสังสรรค์ดื่มสุรา ทำให้เกิดปัญหาสังคมต่างๆ ตามมา

5. ผู้สูงอายุไม่มีรายได้

ปัญหาผู้สูงอายุไม่มีรายได้เพียงพอที่จะเลี้ยงตนเองทำให้เป็นภาระแก่ลูกหลาน

ภาพที่ 4.5

ภาพที่ 4.6

ภาพที่ 4.5-4.6 การเข้าร่วมประชุมครั้งที่ 3 เพื่อแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับ
ปัญหาที่มีในชุมชนและแนวทางแก้ไข

แนวทางการแก้ไขที่ชาวบ้านนำเสนอ

1. ทางด้านอาชีพ

- เสนอให้มีการเลี้ยงสุกรเพื่อเป็นอาชีพเสริม โดยชาวบ้านให้เหตุผลว่าในปัจจุบันชาวบ้านได้มีการเลี้ยงสุกรพันธุ์พื้นบ้าน (หมูดำหรือหมูพันธุ์หมยชาน) อยู่บ้างแล้ว ส่วนใหญ่จะเป็นการขายให้แก่ชาวเขาด้วยตัวเองหรือผู้ที่ต้องการนำสุกรดำไปใช้ในการประกอบพิธีกรรมต่างๆ

โดยอาจเป็นการขายลูกสุกรหรือสุกรที่โตเต็มที่เพื่อนำไปขุนเป็นหมูที่โตเต็มที่เพื่อเป็นแม่พันธุ์หรือขายขุนต่อไป สำหรับแต่ปัญหาที่พบคือ สุกรและลูกสุกรเติบโตช้า ให้ลูกน้อย รวมถึงการให้ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงสุกรให้มีคุณภาพ

- การส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงการปลูกผักสวนครัวหลังบ้าน
- การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร เช่น บัวย ท้อ เพื่อระบายและเพิ่มมูลค่าของผลผลิต
- ต้องการให้โครงการหลวงเพิ่มค่าจ้างให้กับผู้ทำงานในศูนย์โครงการหลวง

2. กลุ่มทอผ้า

- จัดหาผู้เชี่ยวชาญมาสอนเทคนิคการทอและการออกแบบลาย รวมถึงการปรับปรุงผลิตภัณฑ์แปรรูปที่ได้เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด
- จัดหาตลาดรองรับให้กว้างมากขึ้น ปัจจุบันชาวบ้านที่สนใจจะรวมกลุ่มกันขาย
- ขอความร่วมมือจากหน่วยงานอื่น เช่น หน่วยงาน SMEs ศูนย์อุตสาหกรรมภาคเหนือ

3. อาหารกลางวันเด็กนักเรียนโรงเรียนบ้านห้วยตอง

- จัดหาน้ำประปาให้แก่โรงเรียนโดยติดต่อกรมอนามัย เพื่อติดตั้งระบบประปา
- หาแหล่งเงินในการสนับสนุน ทั้งจากกองทุนที่มีอยู่ภายในชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน
- จัดตั้งกองทุนเพื่อการศึกษา

4. การช่วยเหลือ 2 ครอบครัวที่ยากจน

- ติดต่อกรมประชาสัมพันธ์ และ มูลนิธิเพื่อที่อยู่อาศัย

จากการดำเนินกิจกรรมดังกล่าวช่วยให้ชาวบ้านได้ตระหนักถึงปัญหาที่มีขึ้นในชุมชน และรู้สึกถึงการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาด้วยกัน โดยชาวบ้านได้เรียงลำดับความสำคัญของปัญหาเพื่อดำเนินการแก้ปัญหาที่มีความสำคัญที่สุด ซึ่งปัญหาที่ชุมชนให้ความสำคัญเป็นอันดับหนึ่งคือ ปัญหารายได้

เมื่อสรุปประเด็นปัญหาแล้วทางชุมชนได้ร่วมกันหาแนวทางในการแก้ปัญหา ในเบื้องต้นชาวบ้านได้มีการเสนอโครงการเพื่อแก้ไขปัญหาที่มีอยู่ในชุมชนทั้งสิ้น 4 โครงการได้แก่

1. โครงการกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกร

โครงการดังกล่าวมีวัตถุประสงค์ เพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัว เนื่องจากในหมู่บ้านห้วยตองโดยส่วนใหญ่มีอาชีพหลักคือ เกษตรกร มีการปลูกผักและมักมีผลผลิตที่ไม่ได้มาตรฐานซึ่งไม่สามารถขายให้โครงการหลวงได้ ทางชุมชนจึงมีความเห็นว่าถ้าหากมีการเลี้ยงสุกร เกษตรกรจะ

สามารถนำผักที่ไม่ได้มาตรฐานแล้วขายไม่ได้นำมาเป็นอาหารสำหรับสุกร นับได้ว่าเป็นการระบายผลผลิตที่ไม่ได้มาตรฐานทางหนึ่งที่เกิดประโยชน์ และสร้างรายได้ให้แก่ครัวเรือน

2. โครงการพอกู๋พอกินเพื่อสุขภาพ

โดยการปลูกพืชผักสวนครัวในพื้นที่ว่างในครัวเรือน มีวัตถุประสงค์เพื่อลดค่าใช้จ่ายในการบริโภค มีการใช้ประโยชน์จากที่ดินที่ว่างเปล่า ซึ่งปัจจุบันทางชุมชนได้มีการเริ่มดำเนินการในบางครัวเรือนแล้ว

3. โครงการพัฒนากลุ่มแม่บ้านทอผ้าบ้านห้วยตอง

เนื่องจากปัจจุบันกลุ่มแม่บ้านมีการรวมกลุ่มเพื่อทอผ้ากะเหรี่ยงขาย แต่ขาดความรู้ความชำนาญในการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ และเทคโนโลยีการผลิตที่ทันสมัย จึงมีความต้องการการสนับสนุนด้านงบประมาณเพื่อจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ และค่าตอบแทนสำหรับเชิงวิทยากรที่จะมาให้ความรู้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อให้เป็นที่ต้องการของตลาด โครงการดังกล่าวนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มแหล่งรายได้เสริมของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านห้วยตอง เพิ่มประสิทธิภาพคุณภาพในการผลิตผ้าทอ ตลอดจนเพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีการทอผ้ากะเหรี่ยง

4. การแปรรูปผลผลิต

โครงการขอสนับสนุนงบประมาณและบุคลากรในการแปรรูปผลผลิตผลไม้เมืองหนาวที่ออกตามฤดูกาล มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกษตรกรสามารถแปรรูปผลผลิตที่ล้นตลาดได้

จากโครงการที่ถูกนำเสนอทั้ง 4 เมื่อผู้ร่วมเข้าประชุมทั้งหมดได้พิจารณาถึงความเป็นไปได้ในการดำเนินโครงการรวมถึงประโยชน์ที่น้ำจะ ได้รับในวงกว้างและสอดคล้องกับความเห็นชอบร่วมกันโดยเสียงส่วนใหญ่แล้ว จึงเห็นควรเริ่มต้นในโครงการที่มีความเป็นไปได้สูง คือโครงการเลี้ยงสุกรเพื่อแก้ไขปัญหารายได้ต่ำ และเห็นควรว่าควรยกโครงการเลี้ยงสุกรนี้ขึ้นเป็นโครงการทดลองในการดำเนินการแผนชุมชนซึ่งโครงการดังกล่าวนอกจากจะสามารถช่วยเพิ่มรายได้ให้กับชาวบ้านแล้ว ยังสามารถช่วยลดรายจ่ายด้านการบริโภคของครัวเรือนได้อีกด้วย

ในการอธิบายถึงการรวมกลุ่มและการตั้งกลุ่ม ทางทีมวิจัยได้ยกตัวอย่าง กลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่บ้านศรีงาม อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีการรวมกลุ่มการเลี้ยงไก่พันธุ์สามสาย ซึ่งจากการเกิดกลุ่มดังกล่าวทำให้เกิดการเชื่อมโยงกันภายในหมู่บ้านและเกิดการรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมอื่นๆ ตามมา เช่น กลุ่มแม่บ้านนำไก่ที่ถูกเลี้ยงมาจากกลุ่มผู้เลี้ยงไก่มาทำอาหารสำหรับงานบุญหรืองานประชุมต่างๆ ในหมู่บ้าน ซึ่งทางกลุ่มบ้านห้วยตองอาจจะมีการรวมกลุ่มเช่นเดียวกับกลุ่มผู้เลี้ยงไก่บ้านศรีงาม คือ เมื่อมีการจัดตั้งกลุ่มเลี้ยงหมู อาจมีการจัดตั้งโรงชำแหละเนื้อหมู การนำมูลสุกรมาทำเป็นปุ๋ยหรือก๊าซชีวภาพใช้ในครัวเรือน นอกจากนี้ชาวบ้านได้มีการเลี้ยงสุกรพันธุ์ผสมหมย

ชานอยู่ข้างแล้วเพียงแต่อาจจะต้องมีการปรับปรุงสายพันธุ์และปรับปรุงวิธีการเลี้ยงให้เหมาะสม โดยมีผู้ซื้อเป็นคนในหมู่บ้านเดียวกันและต่างหมู่บ้านจึงไม่มีความจำเป็นต้องแสวงหาตลาดใหม่

ในการประชุมครั้งนี้ นอกจากจะได้ประเด็นปัญหา แนวทางแก้ปัญหา และโครงการที่ชาวบ้านให้ความสนใจแล้ว ทีมงานยังได้อธิบายเพิ่มเติมถึงแนวทางการจัดทำโครงการ แผนงาน การวิเคราะห์ค่าใช้จ่าย รวมถึงการรวมกลุ่มและการบริหารกลุ่ม และได้ฝากให้ชาวบ้านที่สนใจ รวมกลุ่มและจัดทำแผนชุมชนที่ตนเองต้องการพร้อมกับการวางแผนการเงินที่สอดคล้องกับแผนการดำเนินงานเพื่อนำมาเสนอในการประชุมครั้งต่อไป

การนัดหมายครั้งที่สาม

ในการนัดหมายครั้งนี้ชาวบ้านที่มีความสนใจได้พยายามรวมกลุ่มและได้เสนอโครงการต่างๆ ดังนี้

1. โครงการพัฒนาการเลี้ยงสุกรกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านห้วยตอง
2. โครงการพ่อกู้ออกินเพื่อสุขภาพ
3. โครงการแปรรูปผลไม้เมืองหนาวตามฤดูกาล

ดังที่ผู้ร่วมเข้าประชุมเคยตกลงร่วมกันว่าจะดำเนินโครงการที่ได้รับความเห็นชอบมากที่สุดก่อน ดังนั้นโครงการพัฒนาการเลี้ยงสุกรกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านห้วยตองจึงได้รับการเลือก โดยเริ่มต้นจากผู้สนใจเลี้ยงสุกรมีจำนวนทั้งหมด 41 คน

ในด้านของหลักการทางวิชาการ การเลี้ยง การผสมพันธุ์สุกร ทางทีมวิจัยได้แนะนำให้ชาวบ้านไปปรึกษาหารือกับหน่วยงานที่มีความรู้ ดังนั้นชาวบ้านทำโครงการและเสนอเรื่องขออนุเคราะห์วิทยากรจากคณะผลิตกรรมการเกษตร ภาควิชาสัตวศาสตร์ เพื่ออบรมความรู้เรื่อง การเลี้ยงสุกรที่เหมาะสม โดยมีการจัดที่ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ เป็นเวลา 1 วัน ในวันที่ 13 กรกฎาคม 2548 และเพื่อให้การอบรมใช้เวลาคุ้มค่าที่สุด จึงได้เพิ่มการอบรมและศึกษาดูงานโครงการปลูกพืชผักสวนครัวเข้าไปด้วย ซึ่งโครงการนี้นอกจากจะช่วยลดรายจ่ายด้านการบริโภคของครัวเรือนแล้ว ยังสามารถเชื่อมโยงกับการแก้ไขปัญหาโรงเรียนขาดแคลนอาหารกลางวันอีกด้วย

ชื่อโครงการ พัฒนาการเลี้ยงสุกรกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านห้วยตอง

ผู้รับผิดชอบโครงการ	1. นายบัญญัติ	ดวงจิน
	2. นางหม่อเอ	สุขสวัสดิ์
	3. นางวิไลพร	มณีรัตนวงศ์ศิริ
	4. นางศิริพร	ราษฎร์ประดิษฐ์

หลักการและเหตุผล

บ้านห้วยตองเป็นหมู่บ้านที่อยู่ในเขตรับผิดชอบของโครงการทุ่งหลวง มีการส่งเสริมการปลูกผักสลัดและผักอื่นๆอีกหลายอย่าง และโครงการหลวงยังเป็นแหล่งที่ชาวบ้านนำผลผลิตทางการเกษตรที่ปลูกไว้มาขายตลอดปี โดยจะมีเศษผักที่ไม่ได้ขนาดหรือไม่มีคุณภาพทิ้งอยู่เสมอ ในบางฤดูกาลชาวบ้านมีการปลูกผักเป็นจำนวนมากจนล้นตลาดไม่สามารถขายได้ บางช่วงผลผลิตก็เสียหายจากภัยธรรมชาติ เกษตรกรจึงมีความเสี่ยงในการประกอบอาชีพสูง

การรวมกลุ่มกันของเกษตรกรเป็นกลุ่มผู้เลี้ยงสุกร จึงเป็นทางหนึ่งในการนำวัสดุทางการเกษตรเหล่านี้มาใช้ประโยชน์ให้ได้สูงสุด อีกทั้งยังสามารถเพิ่มรายได้แก่ครอบครัวและเป็นการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ด้วย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเลี้ยงสุกร โดยใช้วัสดุที่เหลือจากการเกษตรเป็นอาหารสุกร
2. เพื่อเพิ่มรายได้แก่ครอบครัว
3. เพื่อใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์

วิธีการดำเนินการ

1. จัดตั้งกลุ่มสมาชิกผู้เลี้ยงสุกรบ้านห้วยตอง
2. จัดอบรม-ดูงานด้านการเลี้ยงสุกร
3. จัดทำแผนการเลี้ยงสุกร
4. จัดหางบประมาณดำเนินงาน
5. ดำเนินงานเลี้ยงสุกรตามแผนที่วางไว้

สถานที่ดำเนินงาน

บ้านห้วยตอง หมู่ที่ 10 ต.แม่วิน อ.แม่วาง จ.เชียงใหม่

งบประมาณในการดำเนินงาน

แยกตามหมวดวัสดุดังนี้

1. ซื้อพันธุ์สุกรลูกผสมหมวยชาน 83 ตัวๆละ 800 บาท	รวม 66,400 บาท
2. ซื้ออาหารสุกร 166 ถังๆละ 270 บาท	รวม 44,820 บาท
3. จัดฝึกอบรม-ดูงานการเลี้ยงสุกร	10,000 บาท
4. ซื้อเครื่องโม้อาหารสัตว์ 1 ชุด	<u>35,000 บาท</u>
รวมเป็นเงิน	<u>156,220. บาท</u>

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. มีการเพิ่มคุณค่าเศษเหลือจากผักที่เกษตรกรปลูกไปเป็นอาหารสุกร
2. แม่บ้านเกษตรกรได้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์
3. กลุ่มเกษตรกรมีรายได้เสริมจากการจำหน่ายสุกร
4. มีเนื้อสุกรเป็นแหล่งอาหารในหมู่บ้านเพิ่มขึ้น

การประเมินผล

โดยการพิจารณารายรับ-รายจ่ายในการเลี้ยงสุกร ของแต่ละครอบครัว และ ประเมินผลความพึงพอใจของเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกร

6. สรุปและประเมินผลการดำเนินงานตลอดปี

รายชื่อผู้เข้าร่วมโครงการ

1. นายบัญญัติ ดวงจิน
2. นางหม่อเอ สุขสวัสดิ์
3. นางวิไลพร มณีรัตนวงศ์ศิริ
4. นางศิริพร ราษฎร์ประดิษฐ์
5. นางจันทร์ดี โต้ะละแฮ
6. นางติพอ ศักดิ์สุจริตฤทัย

7. นางสาวคณิงไพโรจน์
8. นางสาวดวงจินดา
9. นางสาวโชคบ้านจันทร์
10. นางสาวบุญลือ
11. นางสาวศักดิ์สุจริตฤทัย
12. นางสาวกาญจนาธารทอง
13. นางสาวบุญลือ
14. นางสาวกาญจนาธารทอง
15. นางสาวทองไพโรจน์
16. นางสาวสงวนพนาวัลย์
17. นางสาวปู้จัน
18. นางสาวแสนทวีสุข
19. นางสาวดวงจินดา
20. นางสาวสุดเสณี
21. นางสาวมัสกติกานันท์
22. นางสาวสุชสวัสดิ์
23. นางสาวนิธิสวัสดิ์สม
24. นางสาวนิธิสวัสดิ์สม
25. นางสาวดวงประสม
26. นางสาวคณิงไพโรจน์
27. นางสาววรรณรญา
28. นางสาววรรณรญา
29. นางสาววรรณรญา
30. นางสาวศศิธรรัตนชัย
31. นางสาวศศิธรรัตนชัย
32. นางสาวเกศตรสุขใจ
33. นางสาวเกศตรสุขใจ
34. นางสาวเดชไพโรจน์
35. นางสาวดวงประสม

36. นางแจ่มจันทร์ อคฺลยพรหทัย
 37. นางหน่อเก ตาเต๊ะชีว
 39. นางแอะพอ รัตนชัยประสิทธิ์
 40. นางเลเคอะ รักยิ่งงาม
 41. นางก้อแฮ สุริยะ

ภาพที่ 4.7

ภาพที่ 4.8

ภาพที่ 4.7 – 4.8 การเลี้ยงหมูตามแบบเดิมของชาวบ้าน ซึ่งนิยมมัดและเลี้ยงไว้ในคอกบ้าน และมีส่วนน้อยที่มีการทำคอกไว้เพื่อเลี้ยงหมูไว้ในบ้าน

4.1.3 การสัมมนาโครงการดูงานและรับฟังการบรรยายเกี่ยวกับการปลูกพืชสวนครัว และการเลี้ยงสุกร

เมื่อกลุ่มชาวบ้านได้มีการเสนอโครงการและได้พิจารณาร่วมกันแล้ว ชาวบ้านส่วนใหญ่มีความเห็นว่า โครงการการเลี้ยงสุกรและโครงการการปลูกพืชผักสวนครัวนั้นเป็นโครงการที่มีความเป็นไปได้สูงกว่าโครงการอื่น และสามารถดำเนินการได้ทันทีเพราะชาวบ้านมีประสบการณ์จากการเลี้ยงสุกรอยู่บ้างแล้วและคิดว่าน่าจะเป็นช่องทางในการเพิ่มรายได้ อย่างไรก็ตามชาวบ้านก็ต้องการความรู้ในการเลี้ยงสุกรที่ถูกต้องโดยเฉพาะการให้อาหารเพื่อให้สุกรโตเร็วและมีลูกมาก รวมไปถึงการปลูกพืชผักสวนครัว ดังนั้นจึงได้มีการจัดโครงการสัมมนาศึกษาดูงานและรับฟังการบรรยายเกี่ยวกับการปลูกพืชสวนครัว และการเลี้ยงสุกร ณ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ซึ่งจากการนัดหมายกลุ่มผู้เข้าร่วมการสัมมนาครั้งนี้คือ สมาชิกกลุ่มผู้เลี้ยงสุกรบ้านห้วยตองและกลุ่มผู้ปลูกพืชผักสวนครัว

นอกจากนี้ยังมีตัวแทนจากการศึกษานอกโรงเรียนบ้านห้วยเข้าร่วมสังเกตการณ์เพื่อนำความรู้ที่ได้รับจากการสัมมนาไปเผยแพร่ต่อนักศึกษา

การสัมมนาศึกษาดูงานเริ่มขึ้นในช่วงเช้า โดยเริ่มตั้งแต่เวลา 8.00 น. โดยในช่วงแรกจะเป็นเข้าเยี่ยมชมแปลงผักสาธิต และแปลงงานวิจัยผลผลิตทางเกษตรของ สาขาพืชผัก คณะผลิตกรรมการเกษตร โดยมีเจ้าหน้าที่ประจำภาควิชาพืชผักเป็นผู้บรรยายประกอบการเยี่ยมชม จากการเยี่ยมชมในส่วนดังกล่าวทำให้ผู้เข้าร่วมการสัมมนามีความรู้เกี่ยวกับพืชผักที่กำลังเป็นที่ต้องการตลาด การปลูกผักแบบไฮโดรโปนิคส์ หรือการปลูกพืชไร้ดิน ซึ่งผู้บรรยายได้แนะนำว่าถึงแม้การปลูกพืชด้วยวิธีการดังกล่าวจะมีต้นทุนสูง แต่ผักที่ขายก็จะมีราคาแพง นอกจากนี้ผู้เข้าร่วมการสัมมนายังได้ชมแปลงผักสวนครัวสาธิต ซึ่งเจ้าหน้าที่ได้บรรยายว่าแปลงผักสวนครัวคือแปลงผักที่ปลูกผักที่เราต้องการกิน อาจมีการใช้พื้นที่เพียงเล็กน้อยแต่ปลูกพืชหลายชนิด โดยเป็นผักที่ไม่จำเป็นต้องขายได้ราคาแพงแต่เป็นผักที่บริโภคประจำในครัวเรือน และทางกลุ่มผู้เข้าร่วมการสัมมนายังได้เข้าเยี่ยมชม โรงเพาะเห็ดอีกด้วย

ภาพที่ 4.9

ภาพที่ 4.10

ภาพที่ 4.9- 4.10 เยี่ยมชมแปลงสาธิต สาขาพืชผัก มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ภาพที่ 4.11

ภาพที่ 4.12

ภาพที่ 4.11 - 4.12 ชมแปลงผักสวนครัวสาธิต

ภาพที่ 4.13

ภาพที่ 4.14

ภาพที่ 4.13 - 4.14 การปลูกพืชแบบไร้ดิน

ภาพที่ 4.15

ภาพที่ 4.16

ภาพที่ 4.15 – 4.16 ชม โรงเพาะเห็ด การทำก้อนเชื้อเห็ด

11.00 – 12.00 น. รับฟังการบรรยายเกี่ยวกับการปลูกพืชผักสวนครัว โดย อาจารย์ปรีชา รัตน์ อาจารย์ประจำสาขาวิชาพืชผัก คณะผลิตกรรมการเกษตร ณ ห้องพืชมงคล 25 ปี คณะธุรกิจการเกษตร โดยวิทยากรได้อธิบายถึงผักพื้นบ้านที่ปลูกเป็นผักสวนครัวหากเหลือจากบริโภคในครัวเรือนแล้วสามารถขายในราคาสูง เช่น ผักหวาน ซึ่งใช้พื้นที่ในการเพาะปลูกน้อยแต่สามารถเก็บผลผลิตได้ตลอด และขายได้ราคาดี แต่ในการฟังบรรยายเรื่องผักสวนครัวผู้เข้าร่วมการสัมมนาไม่ค่อยให้ความสนใจเท่าใดนัก

ภาพที่ 4.17

ภาพที่ 4.18

ภาพที่ 4.17 – 4.18 ฟังการบรรยายเรื่องผักสวนครัว โดย อาจารย์ปรีชา รัตน์

ภาพที่ 4.19

ภาพที่ 4.20

ภาพที่ 4.19- 4.20 ฟังการบรรยายการเลี้ยงสุกร โดย ผศ. ดร. อภิชัย เมฆบั้งวัน

ในช่วงบ่ายนั้นได้มีการบรรยาย เรื่องการเลี้ยงสุกร โดย ผศ. ดร. อภิชัย เมฆบั้งวัน อาจารย์ประจำภาควิชาเทคโนโลยีทางสัตว์ คณะผลิตกรรมการเกษตร ซึ่งวิทยากรได้บรรยายถึงขั้นตอนการเลี้ยงสุกร นับตั้งแต่การวางแผนการเลี้ยง พันธุ์สุกร โรงเรือน และการผสมพันธุ์สุกร โดยในการบรรยายวิทยากรได้เสนอแนะให้มีการปรับปรุงพันธุ์สุกรพื้นเมืองที่มีอยู่แล้วในพื้นที่โดยการนำสุกรพันธุ์ดুরอก ไปผสมสุกรพันธุ์พื้นเมืองเพื่อที่จะทำให้มีคุณภาพซากที่ดีขึ้นและเติบโตไว แต่ยังคงลักษณะเด่นของสุกรที่ชาวบ้านต้องการคือมีสีผิวดำ นอกจากนี้ยังสามารถนำไปใช้เป็นแม่พันธุ์ต่อไปได้อีกด้วย ซึ่งการดำเนินการเช่นนี้จะทำให้ชาวบ้านสามารถผลิตแม่พันธุ์และมีลูกสุกรจำหน่ายได้อย่างต่อเนื่อง เป็นการเลี้ยงเพื่อพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน อย่างไรก็ตามกลุ่มผู้เข้าร่วมการสัมมนามีความสนใจในการบรรยายไม่มากเท่าที่ควร จากการเฝ้าสังเกตของทีมวิจัยทำให้ทราบว่าแท้จริงแล้วมีชาวบ้านหลายท่านที่มีความเข้าใจผิดเกี่ยวกับการสัมมนาศึกษาดูงานในครั้งนี้ โดยเข้าใจว่าจะได้รับแจกลูกหมูเพื่อนำไปเลี้ยงเหมือนดังเช่นที่เคยได้รับลูกวัวจากหน่วยงานทางราชการที่ผ่านมา

เมื่อจบการบรรยายกลุ่มผู้เข้าร่วมการอบรมได้เข้าไปเยี่ยมชมฟาร์มสุกรของมหาวิทยาลัยแม่โจ้ เพื่อชมการปฏิบัติการจริง โดยจากการสังเกตพบว่า ได้รับความสนใจเป็นอย่างยิ่ง โดยมี คุณกิตติพงษ์ ทิพยะ นักวิชาการสัตวบาล ประจำภาควิชาเทคโนโลยีสัตว์เป็นวิทยากรให้ความรู้กับกลุ่มผู้เข้าร่วมการสัมมนา

ภาพที่ 4.21

ภาพที่ 4.22

ภาพที่ 4.21- 4.22 เข้าชมฟาร์มสุกร คณะสัตวศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้
และรับฟังการบรรยายจากคุณกิตติพงษ์ ทิพย์ะ

ภาพที่ 4.23 หมูป่า

ภาพที่ 4.24 แม่พันธุ์

ภาพที่ 4.25 ชมเครื่องผสมอาหาร

ภาพที่ 4.26 คณะผู้เข้าร่วมการสัมมนา

4.1.4 การดำเนินการหลังการดูงานและสัมมนา

หลังการเข้าร่วมการอบรมทางกลุ่มชาวบ้านยังไม่มีการประชุมกลุ่มเพื่อดำเนินการต่อเนื่อง แต่รอทางคณะวิจัยมาร่วมการประชุมและดำเนินการ และจากการประชมนั้นชาวบ้านยังคงไม่เข้าใจในการดำเนินโครงการ โดยยังมีชาวบ้านบางกลุ่มที่ยังคงเคยชินกับการได้รับความช่วยเหลือแบบให้เปล่าจากกลุ่มคนภายนอกและรัฐบาลเอง เมื่อมีการชี้แจงถึงขั้นตอนการดำเนินงานต่อเนื่องจากการไปสัมมนาดูงานที่แม่โจ้ ซึ่งคณะผู้วิจัยได้ชี้แจงว่าต้องมีการจัดตั้งกลุ่มผู้เลี้ยงสุกร วางแผนการดำเนินงาน จัดสรรงบประมาณซึ่งทางคณะผู้วิจัยได้มีส่วนสนับสนุนในทุนการดำเนินงานเบื้องต้น และบางส่วนนั้นให้ทางสมาชิกกลุ่มได้มีส่วนร่วมเพื่อสร้างความรู้สึกร่วมในการมีส่วนร่วมและการเป็นเจ้าของ

จากการชี้แจงในขั้นแรกนั้นเมื่อชาวบ้านเห็นว่าไม่ได้รับการช่วยเหลือแบบให้เปล่าทั้งหมด ก็เดินออกจากการประชุม ยังคงเหลือผู้ที่สนใจเพียงเล็กน้อย ซึ่งคณะผู้วิจัยจึงได้ชี้แจงถึงรายละเอียดในการดำเนินการ โครงการเลี้ยงสุกรเพื่อให้ผู้ที่สนใจได้ดำเนินการต่อเนื่อง จากผลการประชุมดังกล่าวกลุ่มผู้สนใจได้จัดตั้งกลุ่มผู้เลี้ยงสุกร

4.1.5 การจัดตั้งกลุ่มและการประเมินผลการดำเนินงาน

กลุ่มผู้เลี้ยงสุกรมีสมาชิกทั้งหมดจำนวน 32 คน มีคณะกรรมการดำเนินงานทั้งสิ้น 7 คน มีการจัดทำบัญชีที่สามารถตรวจสอบได้ โดยมีทุนในการเริ่มดำเนินการ 20,000 บาท

ในเบื้องต้นทางกลุ่มได้จัดซื้อแม่หมูพันธุ์จากหมู่บ้านใกล้เคียงจำนวน 2 ตัว ตัวละ 4,000 บาท โดยมีการนำไปผสมพันธุ์กับพ่อหมูพันธุ์จากศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทุ่งหลวง ซึ่งทางศูนย์ฯ จะคิดค่าผสมพันธุ์ครั้งละ 100 บาท นอกจากนี้ทางเจ้าหน้าที่จากศูนย์ฯ ได้มาดูแลฉีดวัคซีนให้ทาง

สมาชิกกลุ่มอีกด้วย ในการดูแลแม่หมูทั้งสองตัวนั้นทางสมาชิกมีการตกลงให้สมาชิกสองคน คือนางติพอและนางเหล่าเชอเป็นผู้เลี้ยง ซึ่งสมาชิกทั้งสองคนนั้นจะได้เป็นผู้รับภาระค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูแลหมูเองทั้งหมดและจะได้รับลูกหมู 1 ตัวฟรีเมื่อแม่หมูตกลูกในแต่ละครั้ง

ในการดำเนินการเบื้องต้นทางกลุ่มได้ตั้งกฎกติกาของกลุ่ม โดยทางสมาชิกได้ตั้งกฎร่วมกันคือ

1. ในการกั๊ยืมเงินกองกลางเพื่อซื้ออาหารสุกรนั้น สมาชิกจะสามารถกั๊ยืมได้รายละไม่เกิน 1,000 บาทและเป็นการกั๊ยืมแบบปลอดดอกเบี้ย เนื่องจากทางสมาชิกมีความเห็นร่วมกันว่ากลุ่มการเงินในหมู่บ้านนั้นจะมีการกั๊ยืมโดยคิดดอกเบี้ย ดังนั้นการกั๊ยืมโดยปลอดดอกเบี้ยจะเป็นการช่วยเหลือสมาชิกภายในกลุ่ม อีกทั้งการกั๊ยืมส่วนมากนั้นไม่ค่อยมีการกั๊ยืมที่สูงมากนัก สมาชิกจึงมีความเห็นร่วมกันว่าการกั๊ยืมเงินจากกลุ่มจะไม่มีคิดดอกเบี้ย

2. หลักเกณฑ์ในการซื้อลูกหมู เมื่อแม่สุกรมีลูกแล้วทางสมาชิกจะจับฉลากเพื่อซื้อลูกหมู โดยทางกลุ่มจะขายให้สมาชิกในราคาตัวละ 300 บาท

3. เงินหมุนเวียนภายในกลุ่ม ทางกลุ่มได้มีการตกลงกันว่าเมื่อสมาชิกได้มีการขายสุกรแล้วจะต้องหักเงินที่ขายได้คืนกลุ่มตัวละ 50 บาท เพื่อทางกลุ่มจะได้มีเงินสะสมไว้เพื่อซื้อแม่พันธุ์และเป็นเงินกั๊ยืมสำหรับสมาชิก

สภาพการเลี้ยงดูของสมาชิกภายในกลุ่ม ส่วนมากสมาชิกภายในกลุ่มยังมีการเลี้ยงในรูปแบบเดิมคือ มัดแล้วเลี้ยงไว้ใต้ถุนบ้าน มีส่วนน้อยที่มีการทำคอกเลี้ยงไว้ในบริเวณบ้าน มีการให้อาหารที่เป็นเศษผักจากโครงการหลวง และอาหารเหลือจากครัวเรือน มีการผสมหัวเชื้ออาหารสัตว์บ้าง สำหรับเหตุผลที่ชาวบ้านไม่เลี้ยงด้วยอาหารสัตว์เพื่อให้สุกรโตไว น้ำหนักมากและมีลูกคณนั้นเนื่องจากสมาชิกกลุ่มมีความคิดว่าถ้าให้หมูกินอาหารบำรุงมาก มูลของหมูจะมีกลิ่นเหม็นและจะรบกวนเพื่อนบ้านใกล้เคียง ทำให้หมูไม่สมบูรณ์เท่าที่ควร ทางกลุ่มจึงต้องมีการพัฒนาเทคนิครูปแบบการเลี้ยงให้หมูมีความสมบูรณ์และแข็งแรงมากขึ้น ซึ่งจะช่วยให้ขายหมูได้ในราคาที่ดีขึ้น

4.2 กรณีศึกษาบ้านป่าเกี๊ยะน้อย ตำบลแม่นาจร จังหวัดเชียงใหม่

ประวัติ

บ้านป่าเกี๊ยะน้อย เป็นส่วนหนึ่งของหมู่ที่ 17 บ้านห้วยขมิ้น ตำบลแม่นาจร อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ อยู่ในพื้นที่รับผิดชอบของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่แฮ

ปัจจุบันบ้านป่าเกี๊ยะน้อยมีจำนวน 48 หลังคาเรือน มีประชากรในหมู่บ้านประมาณ 217 คน ประชากรส่วนใหญ่มีการนับถือศาสนาคริสต์ และประกอบอาชีพเกษตร

ตารางที่ 4.2 แผนพัฒนาบ้านห้วยขมิ้น

ปัญหา	สาเหตุของปัญหา	แนวทางการแก้ไข
1. ด้านโครงสร้างพื้นฐาน		
1.1 ประปาภูเขา	น้ำอุปโภค-บริโภคไม่เพียงพอต่อความต้องการของหมู่บ้าน	ของงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
1.2 ถนนลูกรัง	ถนนทางเข้าหมู่บ้านไม่ดี เป็นหลุมบ่อ ขรุขระ	ขอหน่วยงานที่รับผิดชอบเข้ามาดูแลแก้ไข
1.3 ไม่มีที่รองรับน้ำในครัวเรือน	ไม่มีงบประมาณในการจัดซื้อหาภาชนะที่รองรับน้ำ	ให้ผู้เกี่ยวข้องเข้ามาดูแลและช่วยเหลือ
1.4 ขาดอ่างเก็บน้ำที่ใช้อุปโภค-บริโภคของหมู่บ้านห้วยขมิ้น	ขาดงบประมาณในการจัดตั้งอ่างเก็บน้ำของหมู่บ้าน	ให้ผู้เกี่ยวข้องมาตรวจพื้นที่และดำเนินงานช่วยแก้ไข
2. ด้านอาชีพและรายได้		
2.1 การขนส่งสินค้าเกษตรออกนอกพื้นที่	ถนนหนทางเข้าในสวนของเกษตรกรไม่ค่อยดี ขรุขระเป็นหลุมเป็นบ่อ	ให้ผู้เกี่ยวข้องเข้ามาดูแลอย่างเต็มที่ และให้เข้ามาดูแลอย่างสม่ำเสมอ
2.2 ผลผลิตทางด้านเกษตรไม่มีราคาตลาดต่ำเยอะ	ราคาพืชผักไม่คุ้มกับต้นทุนการผลิตของเกษตรกร	ให้ผู้เกี่ยวข้องเข้ามาดูแลและแก้ไขด้วย

ตารางที่ 4.2 แผนพัฒนาบ้านห้วยขมิ้น (ต่อ)

ปัญหา	สาเหตุของปัญหา	แนวทางการแก้ไข
2.3 ต้นทุนในการผลิตผักสูงขึ้น เช่น ปุ๋ย, ยา ฯลฯ	ราคาดัชนีทุนสูงขึ้น เช่น ปุ๋ยราคาขึ้น ยาราคาขึ้น	ให้รัฐบาลเข้ามาดูแล และดูแลแก้ไขอย่างใกล้ชิดจริงจัง
2.4 ชาวบ้านไม่มีงานทำ ขาดรายได้เสริม เช่น ทำไม้กวาด ตีเหล็ก กลุ่มแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร	ไม่มีผู้ถ่ายทอดความรู้ด้านนี้อย่างจริงจัง	ให้ผู้ที่มีความรู้ความสามารถที่จะถ่ายทอดให้กับผู้ที่สนใจ
3. ด้านการศึกษาและวัฒนธรรม		
3.1 ศูนย์ฯเด็กเล็กของหมู่บ้านไม่เพียงพอ และอุปกรณ์ในการสื่อสารกับเด็กไม่เพียงพอต่อความต้องการ	ไม่มีผู้เกี่ยวข้องเข้ามาดูแลอย่างใกล้ชิด	ให้ผู้เกี่ยวข้องเข้ามาดูแลอย่างใกล้ชิดและจริงจัง
3.2 ศูนย์วัฒนธรรมในหมู่บ้านไม่มี	ยังไม่มีผู้เกี่ยวข้องเข้ามาดูแลอย่างจริงจัง	ให้ผู้เกี่ยวข้องเข้ามาจัดสรร และดูแล
4. ด้านสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ		
4.1 ไฟไหม้ป่าสงวน ป่าชุมชน และป่าอนุรักษ์	แนวกันไฟป่าไม่ถึง และงบประมาณในการทำแนวกันไฟไม่เพียงพอ	ให้จัดงบประมาณในเรื่องการป้องกันไฟป่า และงบประมาณการทำแนวกันไฟอย่างเพียงพอและเหมาะสมถูกต้อง
4.2 มีบุคคลภายนอกเข้ามาบุกรุกเขตป่าสงวน และป่าอนุรักษ์	ป้ายขอบเขตป่าสงวนไม่เพียงพอ ต้องดำเนินการขอขอบเขตป่าในพื้นที่ต่างๆ	เขียน โครงการสนับสนุนหางบประมาณในการจัดซื้อจัดหาป้ายขอบเขตป่า
5. ด้านสังคม		
5.1 ไม่มีหลุมขยะประจำหมู่บ้านและไม่มีพื้นที่กำจัดขยะเป็นหลักเป็นแหล่ง	ไม่มีงบประมาณในการดำเนินการแก้ไข	ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องสนใจและให้ความสำคัญกับเรื่องนี้มากๆ
5.2 ไม่มีที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน และประชาชนขาดความรู้ความสามารถที่ใหม่ๆ	ห้องอ่านหนังสือและหอกระจายข่าวไม่มีให้กับประชาชนในพื้นที่นั้นๆ	ให้ผู้ที่สนใจและผู้ดำเนินงาน ผู้เกี่ยวข้องมาแก้ไขด้วย

ตารางที่ 4.2 แผนพัฒนาบ้านห้วยขมิ้น (ต่อ)

ปัญหา	สาเหตุของปัญหา	แนวทางการแก้ไข
5.3 ถนนขรุขระ เป็นหลุมเป็นบ่อ	ผู้เกี่ยวข้องไม่ค่อยสนใจ และทำโครงการรายทาง	ให้ผู้เกี่ยวข้องเข้ามาดูแลอย่างจริงจัง
5.4 การสื่อสารไม่สะดวกสบายกับประชาชน	ตู้โทรศัพท์สาธารณะ และโทรศัพท์ประจำหมู่บ้าน	ให้ผู้เกี่ยวข้องเข้ามาดูแล
5.5 เกิดการลักเล็กขโมยน้อย ความปลอดภัยของประชาชนในหมู่บ้าน	ไฟกิ่งของหมู่บ้าน ไม่มีแสงสว่างอย่างเพียงพอต่อความต้องการของประชาชนในหมู่บ้าน	ให้ผู้เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้มาปรึกษาร่วมกันโดยตรง

ที่มา: โครงการพัฒนาบ้านห้วยขมิ้น หมู่ที่ 17 ตำบลแม่เงา อำเภอแม่แจ่ม ตามแผนชุมชนปี 2548

จากตารางการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนข้างต้นจะเห็นได้ว่าชุมชนทราบถึงปัญหาที่เกิดขึ้นภายในชุมชนของตนเอง แต่ในการพิจารณาถึงสาเหตุและแนวทางในการแก้ไขแล้วจะเห็นได้ว่าทางชุมชนยังมีความเห็นว่าปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนนั้นเกิดจากการที่ทางรัฐบาล หรือหน่วยงานท้องถิ่นไม่ให้ความช่วยเหลือ ดูแลดีพอ ดังนั้นการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นชุมชนนั้นจึงคิดว่าเป็นหน้าที่ของหน่วยงานราชการ หรือหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้เพราะชุมชนเคยชินกับการรอและขอความช่วยเหลือจากภายนอกตลอด ซึ่งในความเป็นจริงปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนนั้นทางชุมชนสามารถร่วมมือกันแก้ไขปัญหาในบางส่วนได้เองโดยไม่ต้องพึ่งความช่วยเหลือจากนอกชุมชน

4.2.1 การวิเคราะห์ปัญหาภายในชุมชน และแสวงหาแนวทางแก้ไขโดยชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะน้อย

ในการเปิดเวทีแสดงความคิดเห็นครั้งนี้นั้น ได้ให้ชาวบ้านได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาที่มีอยู่ในชุมชนของตน ในการพิจารณาถึงประเด็นปัญหานั้น ทางชุมชนและทีมวิจัยได้แบ่งหัวข้อออกเป็น 2 ประเด็นใหญ่ๆ เพื่อแยกแยะความเข้าใจของชุมชน คือ ปัญหาด้านเศรษฐกิจและปัญหาด้านสังคม ซึ่งชาวบ้านได้มีการร่วมกันเสนอความคิดเห็นดังนี้

ปัญหาด้านเศรษฐกิจ

ปัญหาหลักของชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะน้อยที่ทางชุมชนเห็นร่วมกันคือ ผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ ในขณะที่มีต้นทุนในการผลิตสูง ซึ่งในปัจจุบันนั้นชาวบ้านในหมู่บ้านป่าเกี๊ยะน้อยนั้นส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกร ปลูกผักสลัด กะหล่ำ สาเล่ และพลับเป็นส่วนมาก และราคาผลผลิตนั้นไม่

แน่นอนขึ้นอยู่กับฤดูกาล และปริมาณผลผลิตในท้องตลาด ตลอดทั้งคุณภาพของผลผลิตเอง ในขณะที่ปัจจัยการผลิตมีราคาสูงขึ้น สิ่งที่เกิดขึ้นตามมาคือปัญหาหนี้สิน ที่ชาวบ้านมีการกู้ยืมเงิน ทั้งในระบบและนอกระบบ โดยส่วนใหญ่แล้วจะมีการกู้ยืมจากธนาคารเพื่อการเกษตร (ชกส.) และกองทุนหมู่บ้าน

ปัญหาสังคม

ปัญหาดินเสื่อมโทรม เนื่องจากการใช้สารเคมีเพื่อการปลูกพืช ทำให้ดินเสื่อมและผลผลิตไม่ดีเท่าที่ควร นอกจากนี้การใช้สารเคมียังส่งผลกระทบต่อสุขภาพของเกษตรกรเอง ซึ่งทางชุมชนมีความเห็นว่าแม้ปัจจุบันปัญหาดังกล่าวจะไม่รุนแรงนัก แต่หากมีการใช้สารเคมี และปุ๋ยเคมีในการปลูกพืชต่อไปเรื่อยๆ ในระยะยาวแล้วปัญหาดังกล่าวจะส่งผลกระทบต่อเกษตรกร

เมื่อพิจารณาการลำดับความสำคัญของปัญหาแล้วนั้นกลุ่มผู้เข้าร่วมการประชุมมีความเห็นว่าปัญหาด้านเศรษฐกิจเป็นปัญหาที่สำคัญที่สุด และได้ระดมความเห็นเพื่อหาทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว

แนวทางการแก้ไขปัญหา

ในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวนั้นในขั้นแรกชาวบ้านได้เสนอโครงการเพื่อแก้ไขปัญหา 2 โครงการคือ

1. โครงการเพาะเห็ด โดยชาวบ้านมีความเห็นว่าพื้นที่และสภาพภูมิอากาศของชุมชนนั้นเหมาะสมแก่การเพาะเห็ด อีกทั้งเห็ดเป็นพืชที่มีราคาสูงและไม่มีการใช้สารเคมีในการผลิต ดังนั้นการจัดตั้งโครงการการเพาะเห็ดจึงมีวัตถุประสงค์เพื่อกลุ่มสมาชิกจะได้มีรายได้เสริมจากการเพาะเห็ดและลดการใช้สารเคมีในชีวิตประจำวัน
2. โครงการปุ๋ยชีวภาพ เนื่องจากปัจจุบันปุ๋ยเคมี และยาฆ่าแมลงที่ใช้ในการเกษตรนั้นมีราคาสูงขึ้นทำให้ต้นทุนการผลิตของเกษตรกรสูงขึ้น และมีผลต่อสภาพความสมบูรณ์ของดิน เกษตรกรจึงมีความเห็นว่าการใช้ปุ๋ยชีวภาพนั้นจะช่วยลดต้นทุนการผลิตและยังส่งผลดีต่อสภาพดิน และสุขภาพของเกษตรกรอีกด้วย ซึ่งชาวบ้านมีความเห็นร่วมกันว่าโครงการทั้งสองโครงการนั้นจะมีส่วนช่วยให้ลดค่าใช้จ่าย และช่วยเพิ่มรายได้ให้แก่ชาวบ้าน

การประชุมกลุ่มเพื่อพิจารณาโครงการ

กรณีบ้านป่าเกี๊ยะน้อย เมื่อชาวบ้านได้จัดการประชุมเพื่อพิจารณาโครงการอีกครั้งนั้นได้มีการเปลี่ยนโครงการจากโครงการเพาะเห็ดมาเป็นโครงการการเลี้ยงสุกรและขกเล็กโครงการปุ๋ยชีวภาพ เพื่อจะได้นำงบประมาณทั้งหมดมาลงทุนในโครงการการเลี้ยงสุกรเพียงอย่างเดียว เหตุผลในการพิจารณาเลือกโครงการเลี้ยงสุกรนั้น เนื่องจากชุมชนมีความเห็นว่าในหมู่บ้านป่าเกี๊ยะน้อยได้

มีการเลี้ยงสุกรอยู่หลายหลังคาเรือนเพื่อใช้ในการประกอบพิธีทางศาสนาและบริโภคอยู่แล้ว นอกจากนี้กลุ่มผู้เข้าร่วมประชุมยังได้พิจารณาถึงมูลสุกรที่สามารถนำมาผลิตเป็นแก๊สชีวภาพเพื่อใช้ทดแทนก๊าซหุงต้มในครัวเรือนหรือนำมูลสุกรมาใช้เป็นปุ๋ยคอกได้อีกด้วย ซึ่งนับเป็นแนวคิดเชิงระบบที่มีประโยชน์และช่วยลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน ดังนั้นผู้เข้าร่วมประชุมจึงมีการจัดทำแผนชุมชนขึ้น โดยโครงการแรกที่ต้องดำเนินการคือโครงการเลี้ยงสุกร

ชื่อโครงการ กลุ่มผู้เลี้ยงสุกรบ้านป่าเกี๊ยะน้อย

ที่ปรึกษาโครงการ รศ.อารีย์ เชื้อเมืองพาน
นายเริงชัย ต้นสุชาติ

ผู้รับผิดชอบโครงการ นายภิรมย์ เกษมใจเจริญ
นายสุพัฒชัย เสริมปัญญากุล
นายส่องแสงทอง เกษมใจเจริญ
นายลัญชัย ยิ่งสินสัมพันธ์

หลักการและเหตุผล

เนื่องจากปัจจุบันภายในหมู่บ้านป่าเกี๊ยะน้อย หมู่ที่ 17 ต.แม่นาจร อ.แม่แจ่ม จ. เชียงใหม่ ได้มีอาชีพเสริมคือการเลี้ยงหมูไว้ในบ้านเกือบทุกหลังคาเรือน เพื่อใช้ในการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อ เช่น พิธีการแต่งงาน เป็นต้น และมูลของสุกรยังนำมาใช้ประโยชน์ในการทำแก๊สชีวภาพใช้ในครัวเรือน ซึ่งจากการเลี้ยงสุกรนั้นทำให้ได้ประโยชน์หลายทาง ทำให้ชาวบ้านมีความสนใจที่จะเลี้ยงสุกรมากขึ้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเป็นอาชีพเสริม เพิ่มรายได้ให้กับครัวเรือน
2. เพื่อนำมูลสุกรมาใช้ประโยชน์ในการทำแก๊สชีวภาพใช้ในครัวเรือน
3. เพื่อเป็นการลดค่าใช้จ่ายภายในครัวเรือน

วิธีการดำเนินการ

1. ประชุมกลุ่มผู้สนใจ และจัดตั้งกลุ่ม
2. วางแผนการดำเนิน
3. ทำโครงการนำเสนอเพื่อของบประมาณ
4. ดำเนินงานตามแผนการ

หลักการและเหตุผล

เนื่องจากปัจจุบันภายในหมู่บ้านป่าเกี๊ยะน้อย หมู่ที่ 17 ต.แม่นาจร อ.แม่แจ่ม จ. เชียงใหม่ ได้มีอาชีพเสริมคือการเลี้ยงหมูไว้ในบ้านเกือบทุกหลังคาเรือน เพื่อใช้ในการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อ เช่น พิธีการแต่งงาน เป็นต้น และมูลของสุกรยังนำมาใช้ประโยชน์ในการทำแก๊สชีวภาพใช้ในครัวเรือน ซึ่งจากการเลี้ยงสุกรนั้นทำให้ได้ประโยชน์หลายทาง ทำให้ชาวบ้านมีความสนใจที่จะเลี้ยงสุกรมากขึ้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเป็นอาชีพเสริม เพิ่มรายได้ให้กับครัวเรือน
2. เพื่อนำมูลสุกรมาใช้ประโยชน์ในการทำแก๊สชีวภาพใช้ในครัวเรือน
3. เพื่อเป็นการลดค่าใช้จ่ายภายในครัวเรือน

วิธีการดำเนินการ

5. ประชุมกลุ่มผู้สนใจ และจัดตั้งกลุ่ม
6. วางแผนการดำเนิน
7. ทำโครงการนำเสนอเพื่อของบประมาณ
8. ดำเนินงานตามแผนการ

สถานที่ดำเนินงาน

บ้านป่าเกี๊ยะน้อย หมู่ 17 ต.แม่นาจร อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่

งบประมาณในการดำเนินงาน

1. ค่ากระเบื้องหลังคาโรงเรือนเลี้ยงสุกร	7,800	บาท
2. ค่าปูนซีเมนต์	8,400	บาท
3. ค่าวัสดุก่อสร้าง	24,000	บาท
4. ค่าพ่อพันธุ์และแม่พันธุ์	15,000	บาท
5. ค่าอบรม และศึกษาดูงาน	19,800	บาท
รวมทั้งสิ้น	75,000	บาท

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. สมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการมีรายได้เสริมจากการเลี้ยงสุกร
2. ลดค่าใช้จ่ายภายในครัวเรือน
3. สามารถนำมูลสุกรมาทำเป็นแก๊สชีวภาพเพื่อใช้ในครัวเรือน

สมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการ

1. นายภิรมย์ เกษมใจเจริญ
2. นายสุพัฒนชัย เสริมปัญญากุล
3. นายส่องแสงทอง เกษมใจเจริญ
4. นายสัตย์ชัย ยิ่งสินสัมพันธ์
5. นายชองา เกษมใจเจริญ
6. นายเกตุ แจ้ว
7. นายหม่อสำกู เสริมปัญญากุล
8. นายเดชชัย ยิ่งสินสัมพันธ์
9. นางสาวหน่อพอนวย ยิ่งสินสัมพันธ์
10. นางสาวสุภาพร เสริมปัญญากุล
11. นางสาวกุหลาบ เสริมปัญญากุล
12. นายชาติรี พิมพันธ์

4.2.2 การเข้าร่วมอบรมสัมมนาโครงการการเลี้ยงสุกร

จากการประชุมเลือกโครงการที่จะสามารถแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในชุมชนนั้น กลุ่มผู้เข้าร่วมการประชุมได้ตกลงร่วมกันว่าจะเลือกโครงการการเลี้ยงสุกร ดังนั้นจึงได้จัดตั้งกลุ่มผู้เลี้ยงสุกร มีสมาชิกจำนวน 12 คน มีวัตถุประสงค์เพื่อเลี้ยงสุกรเป็นการเสริมรายได้ในครัวเรือน นำมูลสุกรทำเป็นแก๊สชีวภาพใช้ในครัวเรือนเป็นการประหยัดและลดรายจ่ายในครัวเรือน และได้เข้าร่วมการอบรมการเลี้ยงสุกร ณ ห้องพัคไพรสนธ์ อาคาร 25 ปี คณะธุรกิจการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ เริ่มการบรรยายการเลี้ยงสุกร ตั้งแต่เวลา 9.30 น.-11.00 น. โดยผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิชัย เมฆบงวัน ซึ่งกลุ่มผู้เข้าร่วมฟังการบรรยายได้ให้ความสนใจในการบรรยายเป็นอย่างดี มีการซักถามข้อสงสัยเป็นระยะ เมื่อจบการบรรยายแล้วทางกลุ่มได้เข้าเยี่ยมชมฟาร์มสุกร คณะสัตวศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ โดยมีคุณกิตติพงษ์ ทิพย์ะ นักวิชาการสัตวบาล ประจำภาควิชาเทคโนโลยีสัตว์

เป็นวิทยากรให้ความรู้กับกลุ่มผู้เข้าเยี่ยมชม ซึ่งกลุ่มเกษตรกรมีความสนใจเป็นอย่างมากมีการซักถามถึง ขอดูอุปกรณ์การเลี้ยงสุกรจริงหลังจากที่ได้เห็นในภาพประกอบการบรรยายที่ผ่านมา วิธีการทำคอกที่เหมาะสม และเทคนิคการผสมพันธุ์สุกร เมื่อได้เห็นตัวอย่างการทำแก๊สชีวภาพจากมูลสุกรกลุ่มเกษตรกรมีความสนใจต้องการรู้ถึงวิธีการทำและการนำไปใช้ ซึ่งผู้บรรยายได้ให้ดูตัวอย่างบ่อหมัก และการต่อท่อแก๊สอย่างง่ายเพื่อใช้ในครัวเรือน ซึ่งเกษตรกรสามารถนำไปประยุกต์ให้เหมาะสมกับครัวเรือนของตนได้

ภาพที่ 4.27

ภาพที่ 4.28

ภาพที่ 4.27 – 4.28 การสัมมนาการเลี้ยงสุกร โดย ผศ.ดร. อภิชัย เมฆบังวัน

ภาพที่ 4.29

ภาพที่ 4.30

ภาพที่ 4.29 – 4.30 เข้าเยี่ยมชมฟาร์มสุกร คณะสัตวศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้และรับฟังการบรรยาย โดย คุณกิตติพงษ์ ทิพยะ

ภาพที่ 4.31 วิทยากรอธิบายเรื่องการผสมเทียม

ภาพที่ 4.32

ภาพที่ 4.33

ภาพที่ 4.32 – 4.33 ตัวอย่างบ่อหมักแก๊สชีวภาพ และการต่อท่อแก๊สไปใช้ในครัวเรือน

ภาพที่ 4.34 มูลสุกรที่เหลือจากการหมัก ซึ่งสามารถนำไปเป็นปุ๋ยได้

ภาพที่ 4.35 การต่อท่อแก๊สมาใช้ในครัวเรือน

ภาพที่ 4.36

ภาพที่ 4.37

ภาพที่ 4.36 – 4.37 เครื่องผสมอาหารสุกร

4.2.3 การจัดตั้งกลุ่มและการประเมินผลการดำเนินงาน

ในการรวมกลุ่มจัดตั้งกลุ่มผู้เลี้ยงสุกรบ้านป่าเกี๊ยะน้อย เริ่มจากการมีสมาชิกจัดตั้งจำนวน 12 คน เงินเริ่มต้น โครงการจำนวน 40,000 มีการตั้งกติการ่วมคือ

1. เมื่อสมาชิกมีการขายสุกร ในแต่ละครั้ง สมาชิกต้องคืนเงินให้แก่กลุ่มในอัตราร้อยละ 5 จากราคาขาย
2. เมื่อสมาชิกต้องการลาออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มผู้เลี้ยงสุกร สมาชิกจะต้องคืนเงินให้กับกลุ่มเป็นจำนวน 1,000 บาท

การบริหารงานกลุ่ม ทางกลุ่มได้ตกลงแบ่งเงินให้สมาชิกคนละ 3,000 บาท แล้วให้สมาชิกบริหารจัดการเงินด้วยตัวเอง ทำให้กลุ่มไม่มีเงินสำรองเป็นเงินทุนหมุนเวียนภายในกลุ่ม ซึ่งเงินที่สมาชิกได้รับไปนั้น บางคนได้จัดซื้อสุกร บางคนได้ใช้สำหรับสร้างคอกแต่ยังไม่ได้จัดซื้อสุกรและมีเงินไม่เพียงพอสำหรับการซื้อสุกรมาเลี้ยง จะเห็นได้ว่าการบริหารเงินภายในกลุ่มดำเนินการอย่างไม่มีประสิทธิภาพ

ส่วนการเลี้ยงนั้นสมาชิกยังมีการเลี้ยงแบบเดิม คือให้เศษอาหารและเศษผักเป็นอาหาร ไม่มีการให้อาหารเสริมจึงทำให้สุกรมีน้ำหนักน้อย แต่มีสมาชิกหนึ่งคนที่ให้อาหารเสริมกับสุกรซึ่งทำให้สุกรมีน้ำหนักมากกว่าสุกรของสมาชิกที่ไม่ให้อาหารเสริม เมื่อสมาชิกเห็นว่าการเลี้ยงสุกรโดยใช้อาหารเสริมนั้นทำให้สุกรมีน้ำหนักมาก จึงต้องการซื้ออาหารเสริมมาเลี้ยงสุกรของตนบ้าง แต่ไม่

มีเงินสำหรับซื้ออาหารเสริมและทางกลุ่มก็ไม่มีเงินสำหรับให้สมาชิกกู้ยืม เพราะทางกลุ่มได้แบ่งเงินทุนทั้งหมดให้สมาชิกหมดแล้ว ซึ่งทำให้โครงการการนำแก๊สชีวภาพมาใช้ในครัวเรือนนั้นต้องระงับไปก่อน เนื่องจากทางสมาชิกไม่มีเงินเพียงพอที่จะนำมาซื้ออุปกรณ์และต้องการลงทุนในการเลี้ยงสุกรให้เต็มที่แล้วก่อน ดังนั้นทางกลุ่มจึงได้ปรึกษากับทางทีมวิจัยในเรื่องการหาเงินทุนมาหมุนเวียนภายในกลุ่ม ซึ่งทางทีมวิจัยได้ให้คำแนะนำแก่กลุ่มว่าทางกลุ่มผู้เลี้ยงสุกรอาจมีการเชื่อมโยงกับกลุ่มการเงินในชุมชนเพื่อกู้ยืมเงินในนามกลุ่มมาเป็นเงินหมุนเวียนภายในกลุ่ม ซึ่งทางกลุ่มได้มีความเห็นว่าสมาชิกจะพยายามเชื่อมโยงกับกลุ่มออมทรัพย์ที่มีอยู่ในชุมชน เนื่องจากสมาชิกของกลุ่มผู้เลี้ยงสุกรส่วนใหญ่ได้เป็นสมาชิกของกลุ่มออมทรัพย์ด้วยอยู่แล้ว เพื่อแก้ไขปัญหาการขาดเงินทุนหมุนเวียนภายในกลุ่ม

กลุ่มปศุสัตว์ บ้านม่อนเงาะ

ในการศึกษาด้านการจัดตั้งและบริหารกลุ่มนั้น ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบกับกลุ่มปศุสัตว์บ้านม่อนเงาะ ซึ่งเป็นหมู่บ้านในเขตพื้นที่โครงการหลวงปางดง ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีความเข้มแข็งในการจัดตั้งและบริหารกลุ่ม สำหรับความเป็นมาของกลุ่มปศุสัตว์บ้านม่อนเงาะนี้ เริ่มต้นจากผู้อำนวยการศูนย์ม่อนเงาะ คุณประกอบ เสงี่ยมชัย ได้ให้แนวคิดกับชาวบ้านว่าทำอย่างไรจึงจะสามารถลดปัญหาความยากจนในหมู่บ้านซึ่งในขณะนั้นชาวบ้านจะมีอาชีพหลักคือ เกษตรกรรมโดยเกษตรกรนั้นจะปลูกผักเพียงอย่างเดียวไม่ได้มีความสนใจในการเลี้ยงสัตว์ ทางเจ้าหน้าที่โครงการหลวงศูนย์ม่อนเงาะจึงมีความเห็นว่าน่าจะมีการเลี้ยงสัตว์เพื่อเสริมรายได้ เนื่องจากปกติชาวบ้านมีการเลี้ยงสุกรพันธุ์พื้นเมืองไว้สำหรับบริโภคกันอยู่แล้ว ซึ่งจากอดีตชาวบ้านจะได้รับลูกหมูจากหน่วยงานราชการที่นำมาแจกเมื่อหมูโตก็จะฆ่าเพื่อบริโภคเท่านั้น จึงเกิดแนวคิดที่จะเลี้ยงไว้เพื่อขายหารายได้เสริมแก่ครัวเรือนขึ้นมา และจากที่เคยซื้อหมูนอกหมู่บ้านมาบริโภคก็ซื้อในหมู่บ้านทำให้มีเงินหมุนเวียนในชุมชน ซึ่งจากการศึกษาดูงานการเลี้ยงหมูหลุมนั้นจะเป็นที่น่าสนใจเนื่องจากการเลี้ยงหมูหลุมจะไม่มีกลิ่นเหม็นจากมูลหมู สามารถนำมูลสุกรมาใช้เป็นปุ๋ยเพื่อการเกษตรแล้วได้นำแนวทางการเลี้ยงหมูหลุมมาแนะนำชาวบ้าน

เมื่อได้รับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ศูนย์ ชาวบ้านจึงได้ประชุมร่วมกันถึงแนวความคิดการเลี้ยงหมู แล้วจึงได้จัดการดูงานที่แม่เหี้ย ซึ่งมีตัวอย่างการเลี้ยงสัตว์หลายประเภท เช่น ไก่ หมู กระต่าย หลังการดูงานแล้วชาวบ้านจึงได้ประชุมจัดตั้งกลุ่มปศุสัตว์ขึ้น โดยมีเป้าหมายคือสมาชิกสามารถมีรายได้เสริมจากอาชีพเลี้ยงสัตว์ ลดรายจ่ายของครัวเรือน ซึ่งสามารถนำเนื้อของสัตว์มาบริโภคได้ มูลของสัตว์สามารถนำมาเป็นปุ๋ยได้ โดยการจัดตั้งกลุ่มปศุสัตว์นี้ได้รับการส่งเสริมจาก

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงม่อนเงาะ มีเจ้าหน้าที่จากศูนย์เป็นที่ปรึกษา ในการจัดตั้งกลุ่มมีจำนวนสมาชิกแรกเริ่มทั้งสิ้น 12 คน ทุกคนมีส่วนร่วมในการเป็นคณะกรรมการ และมีการหมุนเวียนสับเปลี่ยนกรรมการทุกๆ 2 ปี โดยมีการเริ่มการจัดตั้งกลุ่มเมื่อเดือนพฤษภาคม 2548 การดำเนินกิจกรรมของกลุ่มคือการเลี้ยงสุกรและกระต่ายแล้วแต่สมาชิกกลุ่มจะเลือกเลี้ยงสัตว์ประเภทใด

สำหรับการเริ่มต้นการเลี้ยงสุกรนั้นทางกลุ่มได้ไปขอยืมพ่อพันธุ์และแม่พันธุ์หมูป่าจากหมู่บ้านแม่แพะ เมื่อมีการขยายพันธุ์แล้วจึงนำหมูป่าคืนให้แก่หมู่บ้านที่ยืมมา และในการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มจะต้องทำสัญญายอมรับกฎระเบียบของกลุ่ม 1 ฉบับ และทำสัญญาระหว่างสมาชิกกับศูนย์พัฒนาโครงการหลวงม่อนเงาะอีก 1 ฉบับ และทางกลุ่มจะต้องทำกับศูนย์พัฒนาโครงการหลวงม่อนเงาะอีก 1 ฉบับ โดยทางสมาชิกในกลุ่มได้การตั้งกฎร่วมกันเพื่อความเป็นระเบียบและให้เกิดความยุติธรรมภายในกลุ่ม ซึ่งกฎระเบียบที่สมาชิกตั้งร่วมกันมีดังนี้

1. สมาชิกต้องเลี้ยงแบบหมูหลุมดินชีวภาพเท่านั้น
2. สมาชิกต้องเตรียมโรงเรือนให้เรียบร้อยก่อนนำหมูไปเลี้ยง
3. สมาชิกต้องมาซื้ออาหารกับกลุ่มเพื่อนำผลกำไรมาใช้ในกิจกรรมต่างๆของกลุ่ม
4. สมาชิกกลุ่มต้องนำหมูแม่พันธุ์มาผสมกับพ่อพันธุ์ของกลุ่มเท่านั้น

การคินหมู

หมูแม่พันธุ์(พร้อมผสม)กับหมูเล็ก

1. คลอกคอกแรก คินค่าแม่พันธุ์ คิน 2 ตัว ให้กลุ่ม (ตัวเมีย)
2. คลอกคอกที่ 2 คิน 1 ตัวให้กลุ่ม(ตัวเมีย)
3. คลอกคอกที่ 3 คิน 1 ตัวให้กลุ่ม(ตัวเมีย)

หมูป่า (พร้อมผสม)

1. คลอกคอกแรก คินค่าแม่พันธุ์ คิน 2 ตัว
2. คลอกคอกที่ 2 ผู้เลี้ยงต้องคินค่าแม่พันธุ์ให้กลุ่มในราคาซื้อหลังหย่านมอายุได้ประมาณ 45 วัน
3. กรณีสมาชิกนำลูกหมูป่าเล็กไปเลี้ยง ใช้กฎระเบียบปฏิบัติ (ลูกหมูเล็ก) ข้อ 1

พ่อพันธุ์

1. สมาชิกที่เลี้ยงพ่อพันธุ์ได้รับลูกหมูจากการผสมพันธุ์ครั้งละ 1 ตัว
2. สมาชิกที่เลี้ยงพ่อพันธุ์ต้องคินค่าพ่อพันธุ์ให้กลุ่ม กลุ่มคินให้ศูนย์ฯเพื่อจัดซื้อพ่อพันธุ์ตัวใหม่ในระยะ 3 เดือน พ่อพันธุ์เป็นของสมาชิกที่เลี้ยง

3. กรณีนอกกลุ่มให้ผสมพันธุ์ได้

กรณีผสมพันธุ์ไม่ติด สมาชิกต้องซื้อลูกหมูตัวเล็ก (เพศเมีย) คืนให้กลุ่ม 1 ตัวหลังหย่านมจึงมีสิทธิ์เลี้ยงต่อ

สำหรับการเรียงลำดับสิทธิ์นั้น สมาชิกผู้สนใจจะต้องลงรายชื่อเพื่อเรียงลำดับสิทธิ์ในการรับลูกหมูไปเลี้ยง เมื่อสมาชิกเลี้ยงลูกหมูจนโตและมีลูกแล้วในครอกแรกสมาชิกต้องคืนลูกหมูตัวเมีย 2 ตัวให้กับกลุ่มและศูนย์พัฒนาโครงการหลวงม่อนเงาะตามสัญญาที่ทำไว้กับกลุ่มและศูนย์ฯ เพื่อทางกลุ่มและศูนย์ฯจะได้เลี้ยงไว้เป็นแม่พันธุ์ สำหรับครอกที่สองต้องคืนลูกหมูตัวเมียให้แก่งกลุ่ม 1 ตัว และครอกที่ 3 ต้องคืนลูกหมูตัวเมียอีก 1 ตัวให้กับทางศูนย์พัฒนาโครงการหลวงม่อนเงาะ เพื่อที่ทางกลุ่มจะได้นำไปให้กับสมาชิกรายต่อไปที่ลงรายชื่อขอรับลูกหมูไปเลี้ยง และศูนย์พัฒนาโครงการหลวงม่อนเงาะสามารถนำลูกหมูไปให้กับหมู่บ้านอื่นที่ต้องการเลี้ยงหมูได้ โดยหลังจากนั้นแม่พันธุ์จะเป็นของสมาชิกเองและในกลุ่มจะมีผู้เลี้ยงพ่อพันธุ์อยู่ 1 ตัว ซึ่งหากสมาชิกคนอื่นสามารถนำหมูของตนไปผสมพันธุ์กับพ่อพันธุ์ได้และต้องเสียค่าผสมพันธุ์เป็นลูกหมู 1 ตัว โดยปัจจุบันมีการเลี้ยงหมูอยู่ 4 ครัวเรือน นอกจากทางกลุ่มจะมีการแจกลูกหมูแล้วทางกลุ่มยังมีการให้สมาชิกกู้ยืมเงินเพื่อซื้ออาหารเสริมเพื่อเลี้ยงหมูได้อีกด้วยและเป็นทุนเพื่อซื้อพ่อพันธุ์หรือหมูป่าให้แก่มหาชิก

จากการเริ่มเลี้ยงผู้เข้าร่วมกลุ่มเห็นว่าการขยายพันธุ์หมูของกลุ่มนั้นเป็นไปได้ แต่ยังไม่มีการขายหรือบริโภค ซึ่งหมู่บ้านใกล้เคียงก็เริ่มเห็นว่ากลุ่มปศุสัตว์บ้านปงตองประสบความสำเร็จในการดำเนินกลุ่มจึงอยากจะเริ่มสนใจและอยากจะทำตาม ในส่วนของการบริหารงานนั้นประธานกลุ่มปศุสัตว์คนปัจจุบันนั้นเคยเป็นประธานกลุ่มขามาทำก่อนทำให้มีประสบการณ์ในการบริหารกลุ่ม

ตารางที่ 4.3 ตารางเปรียบเทียบการจัดตั้งกลุ่มผู้เลี้ยงสุกร

ลักษณะ	กลุ่มปศุสัตว์บ้านปงตอง	กลุ่มผู้เลี้ยงสุกรบ้านห้วยตอง	กลุ่มผู้เลี้ยงสุกรบ้านป่าเกี๊ยะน้อย
การจัดตั้ง	การจัดตั้งกลุ่มปศุสัตว์บ้านปงตองเริ่มจากการแนะนำจากหัวหน้าศูนย์พัฒนาโครงการหลวงม่อนเงาะ ซึ่งชาวบ้านได้ประชุมศึกษาดูงานจากแม่เหิยะแล้วจึงได้ประชุมจัดตั้งกลุ่ม มีสมาชิกแรกเริ่มจำนวน 12 คน	การเข้าร่วมกิจกรรมในโครงการวิจัย ซึ่งชาวบ้านได้ร่วมกันเสนอโครงการเพื่อแก้ไขความยากจนภายในชุมชน และได้พิจารณาเลือกโครงการที่ความเป็นไปได้มากที่สุดคือโครงการการเลี้ยงสุกร โดยมีการศึกษาดูงานการเลี้ยงสุกรที่ภาควิชาสัตวศาสตร์มหาวิทยาลัยแม่โจ้ แล้วจึงประชุมจัดตั้งกลุ่มมีสมาชิกแรกเริ่มจำนวน 38 คน	การเข้าร่วมกิจกรรมในโครงการวิจัย ซึ่งชาวบ้านได้ร่วมกันเสนอโครงการเพื่อแก้ไขความยากจนภายในชุมชน และได้พิจารณาเลือกโครงการที่ความเป็นไปได้มากที่สุดคือโครงการการเลี้ยงสุกร โดยมีการศึกษาดูงานการเลี้ยงสุกรที่ภาควิชาสัตวศาสตร์มหาวิทยาลัยแม่โจ้ แล้วจึงประชุมจัดตั้งกลุ่มมีสมาชิกแรกเริ่มจำนวน 12 คน
การบริหารกลุ่ม	สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการเป็นคณะกรรมการ และมีการหมุนเวียนสับเปลี่ยนกรรมการทุกๆปี ประธานกลุ่มมีประสบการณ์ในการบริหารจัดการจัดตั้งกลุ่มมาก่อน	สมาชิกมีการเลือกคณะกรรมการบริหารกลุ่มและประธานกลุ่ม โดยคณะกรรมการเป็นผู้มีประสบการณ์ในการบริหารงานกลุ่มออมทรัพย์มาก่อน	การรวมกลุ่มของกลุ่มผู้เลี้ยงสุกรบ้านป่าเกี๊ยะน้อยนั้น ไม่มีการจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อบริหารงานกลุ่ม และกลุ่มบ้านป่าเกี๊ยะน้อยนั้นจะไม่มีเงินหมุนเวียนภายในกลุ่ม เนื่องจากได้นำเงินทุนในการจัดตั้งกลุ่มเฉลี่ยให้กับสมาชิกทั้งหมด

ตารางที่ 4.3 ตารางเปรียบเทียบการจัดตั้งกลุ่มผู้เลี้ยงสุกร (ต่อ)

ลักษณะ	กลุ่มปศุสัตว์บ้านปงตอง	กลุ่มผู้เลี้ยงสุกรบ้านห้วยตอง	กลุ่มผู้เลี้ยงสุกรบ้านป่าเถื่อนน้อย
ระเบียบภายในกลุ่ม	<p>มีการตั้งกฎระเบียบอย่างละเอียดโดยสมาชิกเป็นผู้ร่วมกันตั้งกฎ สมาชิกจะต้องจัดทำหนังสือสัญญาการกู้ยืมกับศูนย์ฯและกับกลุ่มเอง ในการรับลูกหมูไปเลี้ยงนั้น สมาชิกต้องลงทะเบียนไว้และรับลูกหมูตามลำดับที่เรียงไว้ ซึ่งสมาชิกจะไม่เสียเงินในการซื้อลูกหมูแต่เมื่อหมูโตและมีการตกลูกสมาชิกจะต้องคืนลูกหมูตัวเมียในครอกที่ 1-3 จำนวน 4 ตัวคืนให้แก่กลุ่มและศูนย์ฯ</p>	<p>สมาชิกได้ร่วมกันตั้งกฎระเบียบ โดยในการกู้ยืมเงินจากกลุ่ม สมาชิกไม่ต้องทำหนังสือสัญญาการกู้ยืมจากกลุ่ม แต่สมาชิกต้องคืนเงินในระยะเวลาที่กำหนดเอาไว้เท่านั้น ในการรับลูกหมูไปเลี้ยงนั้นสมาชิกจะต้องจับฉลากและต้องจ่ายเงินซื้อลูกหมูไปเลี้ยงในราคาตัวละ 300 บาทและหักเงินให้แก่กลุ่มเมื่อขายหมูได้ในอัตราตัวละ 50 บาท</p>	<p>สมาชิกมีการตั้งกฎร่วมกันในการคืนเงินให้กับกลุ่มเมื่อสมาชิกสามารถขายหมูของตนได้โดยหักร้อยละ 5 จากราคาขาย และสมาชิกต้องคืนเงินให้กับกลุ่มหากต้องการลาออกจากกลุ่มเป็นเงิน 1,000 บาท</p>

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการศึกษา

จากผลการศึกษาการจัดทำแผนชุมชนและการบริหารจัดการกองทุนการเงินชุมชนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่โครงการหลวงสรุปได้ว่า

5.1.1 กรณีบ้านห้วยตอง

ในการจัดทำแผนชุมชนนั้น จากการวิเคราะห์พบว่า แท้จริงแล้วชาวบ้านห้วยตองทราบถึงปัญหาที่เกิดขึ้นภายในชุมชนของตนเป็นอย่างดี และมีแนวความคิดร่วมกันที่จะร่วมกันช่วยกันแก้ปัญหาให้เห็นเป็นรูปธรรม แต่ที่ผ่านมามีเพียงแผนของชุมชนที่องค์การบริหารส่วนตำบลแม่วินเป็นผู้ดำเนินการเท่านั้น ผลที่ได้คือแผนงาน/โครงการเพื่อสร้างสิ่งสาธารณูปโภคเสียเกือบทั้งสิ้น ซึ่งไม่ตรงกับความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริงที่ต้องการ โครงการที่สามารถสร้างรายได้และลดความยากจนอย่างยั่งยืนได้

จากการส่งเสริมให้เห็นถึงความสำคัญของการจัดทำแผนชุมชนเชื่อมโยงกับแผนการเงินชุมชนพบว่า ในขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้ในการทำแผนนั้นชาวบ้านให้ความสนใจเป็นอย่างดี แต่เมื่อพิจารณาถึงการมีส่วนร่วมแล้วพบว่า การดำเนินการประชุมร่วมกันระหว่างชุมชนและทีมวิจัยนั้น ทางชุมชนไม่ค่อยให้ความสนใจ อีกทั้งไม่ค่อยแสดงความคิดเห็นจะมีเพียงกลุ่มที่มีแนวคิดสมัยใหม่เท่านั้นที่ร่วมแสดงความคิดเห็นและเป็นแกนนำในการประชุม

สำหรับการสร้างกลุ่มเพื่อดำเนินกิจกรรมตามแผนชุมชนที่ได้วางไว้นั้น ส่วนใหญ่ชาวบ้านในชุมชนบ้านห้วยตองยังมีความเคยชินกับการรอรับความช่วยเหลือจากผู้อื่นทั้งหมดและต้องเป็นการช่วยเหลือแบบให้เปล่า จึงทำให้การดำเนินกิจกรรมตามแผนชุมชนที่วางไว้นั้นไม่ค่อยก้าวหน้าเท่าที่ควรเนื่องจากชาวบ้านไม่ต้องการลงทุนด้วยตนเอง

ในส่วนของการดำเนินการกลุ่มผู้เลี้ยงสุกรบ้านห้วยตองนั้นเนื่องจากผู้นำกลุ่มเป็นผู้มีประสบการณ์ในการบริหารกลุ่มออมทรัพย์เมื่ออยู่ในโครงการเศรษฐศาสตร์ชุมชนเพื่อการพัฒนามาก่อนแล้วทำให้การบริหารงานกลุ่มค่อนข้างเป็นไปอย่างมีระบบ แต่ในเรื่องของรูปแบบการเลี้ยงสุกรนั้นชาวบ้านยังเลี้ยงในรูปแบบเดิมถึงแม้ว่าจะได้มาศึกษาดูงานรูปแบบการเลี้ยงจะทำให้สุกรมีน้ำหนักมากกว่าการเลี้ยงในรูปแบบเดิม

5.1.2 สรุปผลกรณีบ้านป่าเกี๊ยะน้อย

การดำเนินกิจกรรมการประชุมร่วมกันระหว่างทีมวิจัยกับชุมชนพบว่า ทางชุมชนมีความกระตือรือร้นที่จะแก้ไขปัญหาที่มีอยู่ในชุมชน ซึ่งจากที่ผ่านมานั้นทางชุมชนจะมีการทำแผนชุมชนร่วมกับอีก 2 กลุ่มบ้าน เพื่อเสนอองค์การบริหารส่วนตำบลในนามของหมู่ที่ 17 บ้านห้วยขมิ้น ไม่ได้ทำเป็นแผนชุมชนเฉพาะบ้านป่าเกี๊ยะน้อย ซึ่งเมื่อพิจารณาแนวทางการแก้ไขปัญหาที่ทางชุมชนเสนอในแผนชุมชนนั้นจะพบว่าทางชุมชนยังหวังพึ่งพาแต่หน่วยงานภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเท่านั้น ทั้งๆ ที่ในบางปัญหาทางชุมชนสามารถแก้ไขได้ด้วยตนเองแล้วลดความช่วยเหลือจากนอกชุมชนลงแต่ชุมชนก็ยังไม่มีการดำเนินการแก้ไขปัญหาด้วยตนเองเลย

ในการประชุมร่วมแสดงความคิดเห็นนั้นทางชุมชนมีการแสดงความคิดเห็นร่วมกันในการหาแนวทางการแก้ปัญหาและโครงการนำร่องที่จะแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งทางชุมชนสามารถจัดการประชุมได้เองแม้ไม่มีทีมวิจัยเข้าร่วมและได้มีเสนอโครงการการเลี้ยงสุกรและมีแนวคิดต่อยอดด้วยการทำแก๊สชีวภาพไว้ใช้ในครัวเรือน แต่เมื่อมีการดำเนินงานจัดตั้งกลุ่มนั้นทางชุมชนไม่สามารถที่จะดำเนินการในรูปแบบกลุ่มได้เนื่องจากไม่มีประสบการณ์ในการบริหารกลุ่มและการที่ชุมชนมีวัฒนธรรมที่ต่างคนต่างทำและต่างคนต่างแก้ไขปัญหาของตนทำให้กลุ่มขาดเงินทุนหมุนเวียนและไม่สามารถดำเนินโครงการแก๊สชีวภาพที่ทางกลุ่มคิดไว้ว่าจะดำเนินการต่อยอดจากโครงการเลี้ยงสุกร

5.2 ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยพบว่าชุมชนทั้งสองแห่งยังไม่มีการพึ่งพาตนเองอย่างแท้จริง เพราะชุมชนยังคงเคยชินกับการรอรับความช่วยเหลือแบบให้เปล่าและวัฒนธรรมที่ต่างคนต่างอยู่ไม่มีการแก้ไขปัญหาของชุมชนร่วมกัน กลุ่มที่มีแนวคิดก้าวหน้ายังมีน้อยและไม่มีการมีส่วนร่วมของเยาวชนในชุมชนเลย นอกจากนี้ทางชุมชนยังไม่มีประสบการณ์ในการดำเนินกิจกรรมในรูปแบบกลุ่มทำให้การดำเนินกิจกรรมกลุ่มไม่ประสบความสำเร็จ ซึ่งหากมีการกระตุ้นให้เกิดการรวมกลุ่มเพื่อแสดงความคิดเห็นร่วมกัน โดยอาจจะมีการแยกเป็นกลุ่มย่อยเพื่อแยกประเด็นปัญหาแสดงความคิดเห็นร่วมกันแล้วจึงวิเคราะห์สรุปข้อมูลมาเสนอในที่ประชุมใหญ่เพื่อแสวงหาแนวทางการแก้ไขร่วมกัน มีการศึกษาดูงานจากกลุ่มที่ประสบความสำเร็จมาก่อนแล้วเพื่อเป็นตัวอย่างในการดำเนินการ วิธีการดังกล่าวจะเป็นส่วนช่วยให้ชุมชนเกิดการฝึกฝนที่จะคิดแก้ปัญหาด้วยตนเอง สามารถพึ่งพาตนเองได้และเป็นการพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งได้ในที่สุด

บรรณานุกรม

- ข่าวชุมชน. “ชุมชนเข้มแข็งทางเลือกใหม่ของการพัฒนา”. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก. http://www.rakbankerd.com/01_jam/thaiinfo/country_info/index.html?topic_id=788&db_file=2547.
- โครงการบูรณาการแผนชุมชนเพื่อความเข้มแข็งของชุมชนและเอาชนะความยากจน. ฝ่ายเลขานุการโครงการบูรณาการแผนชุมชนเพื่อความเข้มแข็งของชุมชนและเอาชนะความยากจน. “แผนชุมชนคืออะไร ทำไมต้องทำ ทำอย่างไร”. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก http://pattanathai.nesdb.go.th/community_ppr/indexmaipper42.htm
- จำเรียน ชันอ้าย. “การประเมินโครงการสร้างทักษะในการวางแผนพึ่งพาตนเองของชุมชนชาวไทยภูเขา บ้านแม่สาใหม่ ตำบลโป่งแยง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่”. ศีษาสาตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2546
- ถวิล กัลชาญพิเศษ. “วิเคราะห์ศักยภาพการพึ่งตนเองในชุมชนชนบท”. ศีษาสาตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2538
- ทิวารักษ์ เสรีภาพ. “การวิจัยและประเมิน กระบวนการพัฒนาริวิจัยทางสังคมและการศึกษา”. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก. <http://www.thai-folksy.com/ELearning/Research/03-Way.htm> 2547.
- นพพร นิลณรงค์. “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน : ศึกษากรณีบ้านไม้ตะเคียน ตำบลตะเคียนป้อม กิ่งอำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน”. ศีษาสาตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2535
- นวลใจ วัฒนกุล. “เศรษฐกิจชุมชนและชุมชนพึ่งตนเอง: กรณีศึกษาโครงการเกษตรกรรมทางเลือกและอุตสาหกรรมชุมชน ของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการพัฒนาแม่บ้านบ้านยางแดง ตำบลคูยาศ หมู่ 1 อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา”. วารสารมจร.วิชาการ ปีที่ 5, ฉบับที่ 10. (2545): 75-88.
- ประมาณ ตันฑิกุล. “กระบวนการมีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านการศึกษาและการพัฒนาของชุมชนชนบท”. ศีษาสาตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2538
- มิ่งขวัญ แดงสุวรรณ. “กระบวนการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนบ้านโป่ง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่”. ศีษาสาตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2545
- พันธุ์ทิพย์ รามสูต. การวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม. กรุงเทพฯ : สถาบันพัฒนาการสาธารณสุขอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล, 2540

วุฒิชัย หลักเมือง. “ประชาสังคมเพื่อการพัฒนากระบวนการชุมชนเข้มแข็ง”. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก. http://www.rakbankerd.com/01_jam/thainfor/country_info/index.html?topic_id=791&db_file=2547.

สนิท ผัดเวียง. “ปัญหาและอุปสรรคในการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนแบบพึ่งตนเองขององค์การบริหารส่วนตำบล เขตอำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่. รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2546

สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม. แผนชุมชนพึ่งตนเอง. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ., 2543

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. “แผนชุมชน: รวมคนรวมใจทำแผนชุมชนเอาชนะความยากจน”. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก. www.nesdb.go.th.

อุดมศักดิ์ วงศ์พันธุ์. ”ศักยภาพของชุมชนชนบทในการพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจ”. ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2541

_____. “แผนชุมชน: การได้มาและการใช้งานเพื่อชุมชน”. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก. http://cddweb.cdd.go.th/muang_maehongson/DATA_LING.

โครงการหลวง